

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра дошкільної і початкової освіти

Банна Євгенія Миколаївна

**МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СВЯТ І РОЗВАГ**

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник

_____ Л.В. Пушкар,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної
і початкової освіти

«____» _____ 2021 року

Виконавець

_____ Є.М. Банна

«____» _____ 2021 року

Суми 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СВЯТ І РОЗВАГ	6
1.1. Історико-культурні чинники музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку.....	6
1.2. Сутність та специфіка музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку.....	18
1.3. Свята і розваги як засоби музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку.....	30
Висновки до розділу 1.....	37
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СВЯТ І РОЗВАГ	39
2.1. Критеріальний інструментарій і констатувальна діагностика музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку	39
2.2. Організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобів музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку	48
Висновки до розділу 2.....	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Актуальність теми. Дошкільна освіта є первинною ланкою духовно-культурного становлення та цілісного розвитку особистості. Музично-естетичне виховання дітей є невід’ємною складовою частиною сучасної дошкільної освіти в Україні, яке спрямоване на опанування дітьми відповідно до віку музичним культурним досвідом. Ця позиція відповідає головним положенням Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про дошкільну освіту» (2014 р.), «Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку» (2020 р.), «Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нової редакції» (2021 р.) та іншим нормативним документам України в галузі дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розробку теорії естетичного виховання значний внесок зробили науковці Б. Ананьєв, Ю. Борев, О. Буров, Л. Волович, Д. Джола, М. Каган, А. Макаренко, В. Розумний, О. Семашко, В. Сухомлинський, В. Шестакова та ін. Психологічні аспекти впливу музики (і взагалі мистецтва) на формування духовної культури особистості розглянуто в дослідженнях Л. Божовича, Л. Виготського, Б. Теплова та ін.

Загальні методичні основи музичного виховання дітей дошкільного віку висвітлено в працях О. Апраксіної, Б. Асаф’єва, Л. Баренбойма, Н. Вітлугіної, А. Гогоберідзе, А. Зиміної, О. Кенеман, Н. Кононової, О. Радиної, В. Шацької, А. Шевчук. Проблему використання театралізації, інсценізації у музичному, музично-естетичному вихованні дітей досліджували Е. Абдуллін, В. Верховинець, Л. Волошина, Л. Іщенко, О. Комаровська, В. Кузьмін, О. Лобова, О. Ніколаєва, Г. Ніколаї, К. Орф, Л. Пушкар, М. Шароніна та ін.

Актуальність проблеми, її значимість для педагогічної теорії та практики, потреба у її подальшій розробці дали підстави для визначення теми наукового дослідження: *«Музично-естетичне виховання дітей середнього дошкільного віку засобами свят і розваг».*

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та конкретизувати організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобів музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку.

Відповідно до мети визначено *завдання дослідження:*

- 1) визначити теоретичні основи музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку;
- 2) охарактеризувати свята і розваги як засоби музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку;
- 3) визначити критеріальний інструментарій та та діагностувати вихідні рівні музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку;
- 4) теоретично обґрунтувати та конкретизувати організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобів музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – музично-естетичне виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засоби музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку.

Методи дослідження.

– *теоретичні:* вивчення та аналіз філософської, культурологічної, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, абстрагування, систематизація і узагальнення даних (з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми);

– *емпіричні:* методи опитування, педагогічний експеримент (для здійснення констатувальної діагностики рівнів музично-естетичної вихованості);

– *методи математичної статистики* (статистична обробка результатів експериментальної роботи та їх інтерпретація з метою обґрунтування достовірності й репрезентативності даних педагогічного експерименту).

Наукова новизна одержаних результатів: визначено історико-культурні чинники музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку; охарактеризовано свята і розваги як засоби музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку; конкретизовано організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобу музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку; набули подальшого розвитку ідеї використання свят і розваг у музично-естетичному вихованні дітей дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів. Організація процесу музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку засобами свят і розваг у закладі дошкільної освіти (яслах-садку) №12 «Олімпійський» Сумської міської ради (м. Суми). Матеріали дослідження можуть бути використані вихователями, керівниками театральних гуртків, методистами дошкільної освіти, музичними керівниками, студентами закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Апробація результатів та публікацій. Основні положення магістерської роботи апробовано на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи» (28 квітня 2021 року, СумДПУ імені А.С.Макаренка), на засіданні наукової проблемної групи «Проблеми формування музично-естетичної компетентності майбутніх фахівців у дошкільній та початковій освіті». Основні положення магістерської роботи висвітлено у 2-х публікаціях [7; 8].

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки, основний текст – 64 сторінки. У списку 87 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СВЯТ І РОЗВАГ

1.1. Історико-культурні чинники музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку

Останніми десятиріччями відбуваються великі зміни у нашому суспільстві, які визначають нові соціальні замовлення на діяльність і оновлення системи освіти взагалі й дошкільної освіти зокрема. Законодавство України визначає дошкільну освіту як «цілісний процес, спрямований на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду» [31]. У зв'язку з цим існує потреба звертатися до музично-естетичного виховання як до найважливішого засобу розкриття духовного й культурного потенціалу особистості, стимулювання її всебічного розвитку.

Зазначемо, що у Державному стандарті дошкільної освіти України (Базовому компоненті дошкільної освіти) в освітній лінії «Дитина у світі Культури» передбачено «формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці» [6, с. 6]. Безумовно, означені позиції стосуються й музично-естетичного компоненту. Саме через художньо-продуктивну музичну діяльність дитина матиме уявлення про вокальну та інструментальну музику, основні музичні жанри (пісня, марш, танець); зможе охоче слухати і оцінювати музичні твори, перейматиметься емоціями і почуттями; буде виразно співати дитячі пісні; володіти елементарною технікою виконання хороводів, танців, музичних ігор,

рухів; відтворювати на дитячих музичних інструментах прості ритмічні мелодії, матиме досвід індивідуального та колективного виконання твору. Крім того, зможе творчо співпрацювати з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах і святах, про що й зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти [6, с. 14-15].

Для формування означених компетенцій дітей дошкільного віку не залишаються поза увагою науковців педагогічні технології естетичного виховання дошкільників засобами музичного мистецтва. Спираючись на глибокі, закладені ще на початку XI століття, традиції вітчизняного музичного виховання, осмислюються та створюються стратегії розвитку сучасної вітчизняної системи музично-естетичного виховання дітей, стрижнем якої є розвивальні, культурологічні положення відповідно до вимог, закладених у державній концепції розвитку освіти України.

Проблеми музичного та естетичного виховання дітей завжди були в центрі уваги видатних вітчизняних та зарубіжних філософів, педагогів, психологів, а також діячів культури і мистецтва. В різні історичні епохи музичне мистецтво розглядалося ними як вагомий засіб формування естетичних почуттів, художніх та естетичних смаків, світоглядних позицій, естетичного відношення до мистецтва та навколишнього світу в цілому. Так, у працях вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків (А. Болгарський, В. Верховинець, А. Гогоберідзе, В. Деркунська, Р. Зінич, О. Ігнат'єва, Л. Куненко, Н. Кьон, О. Лобова, Т. Науменко, К. Орф, Г. Побережна, О. Радинова, І. Рудченко, С. Садовенко, В. Синьов, Б. Теплов, Ф. Фребель, С. Шоломович, Р. Штайнер) стверджується думка про використання музики як фактору гармонічного розвитку особистості з перших років її життя.

Проблема естетичного виховання засобами музики, засвідчують науковці, турбувала людство ще з часів існування Стародавнього Світу (Єгипет, Індія, Китай). Але велику увагу питанню естетичного виховання приділялось у Давній Греції (Елладі). Давньогрецькі вчені-філософи головною метою навчання й виховання вважали гармонійний розвиток особистості,

«формування і тіла, і душі найпрекраснішими та найкращими» [32]. Для досягнення цієї мети давньогрецький філософ Платон пропонував музичну освіту, в якій поєднувалося вивчення грамоти, літератури, музики, математики та гімнастики. Музичне виховання дітей здійснювалось за допомогою розучування пісень Гомера, співи, слухання музики, танці та ін. Науковці свідчать, що гімнастика, якої починали навчати дітей з семи років, була тісно пов'язана з естетикою, тобто афіняни «шукали в ній джерело не лише сили, але й краси» та «пластичного виявлення почуття прекрасного» [3].

Для нашого дослідження важливо згадати такі віхи в історії розвитку музично-естетичного виховання як проведення театралізованих вистав та свят. Так, ще у Стародавній Греції та Стародавньому Римі вже проводились театралізовані вистави і свята. У 5 столітті до н.е. у Давній Греції театральні вистави були загальним всенародним святом. Десятки тисяч глядачів (театр бога Діоніса вмщував їх понад 17 тисяч) збиралися під відкритим небом на величезних амфітеатрах, де ставились трагедії та комедій відомих авторів [87]. Якщо у трагедіях Есхіла, Софокла, Еврипіда створювалися образи легендарних героїв і богів, затверджувалися норми моралі, відстоювалися ті або інші соціально-політичні ідеали, то у комедіях Аристофана гостро висміювалися пороки, відбивалася соціальна й політична боротьба в античному суспільстві. Деякі зміни відбуваються у постановці театралізованих виставах та святах у Давньому Римі, коли «розвивається постановочна сторона спектаклів, театральна техніка, змінюється тип сцени, виникають нові види вистав, у тому числі музично-танцювальні видовища на міфологічні сюжети...» [12, с. 22]. Поступово статус театального мистецтва знижувався й переходив у ранг видовищних заходів: театральні вистави замінювалися боями гладиаторів, що проходили в Колізеї й інших театральних будинках. Також в них відбувалися й такі криваві видовища як масове полювання, єдиноборства зі звіром, публічне розтерзання дикими звірами безбройних людей [12, с. 22].

Якщо античне суспільство прямувало до гармонійного розвитку особистості, вважають науковці, то в епоху середньовіччя, змінились акценти з зовнішньої краси та витонченості (взагалі і особливо тіла), на внутрішню красу душі та помислів. Головною метою освіти було формування релігійної людини, а тому діти одержували естетичне виховання та залучалися до мистецтва, переважно, через співи молитов, псалмів і релігійних пісень. Естетичному вихованню приділялась достатня увага, зокрема музичній і поетичній освіті вихованців. У середніх та вищих навчальних закладах обов'язково вивчалися «сім вільних мистецтв», серед яких чільне місце посідали предмети художньо-естетичного циклу [78, с. 8].

В епоху Відродження ідеали античного світу та ідеї гармонійного розвитку особистості, передусім естетичного, знову набули особливого значення. У різних освітніх закладах саме естетичному вихованню дітей приділялася велика увага. Так, у «Будинку радості», створеному у 20-х роках XV століття італійським педагогом-гуманістом Вітторіно да-Фельтре, дітей навчали педагоги-музиканти, живописці, танцюристи. Серед особливостей діяльності школи науковці називають повагу до особистості дитини, застосування ігрових методів навчання [37, с. 85; 78, с. 9; 69 с. 42].

Проблема естетичного виховання дітей саме дошкільного віку набула актуальності у педагогічній думці Нового часу. Наприклад, видатний чеський педагог Я. Коменський вважав, що з маленькими дітками необхідно займатися різними видами мистецтва більше, ніж науками [78, с. 9]. Він розробив методику навчання дітей співам, в якій рекомендувалось для кращого засвоєння музичного матеріалу спочатку їм підспівувати старшим, потім співати разом з ними і під кінець робити це самостійно [35, с. 135; 78, с. 10].

Видатний швейцарський педагог І. Песталоцці у поняття гармонійного розвитку дитини включав *природовідповідний розвиток сил і здібностей людської душі, розуму та естетичних здібностей*. Він був впевнений, що гармонійного розвитку дитини можливо досягти через

розроблену ним систему елементарної освіти. Педагог вважав мистецтво одним із головних виховних засобів та наголошував, що саме мистецтво допомагає розвитку особистісних якостей (людяність, гуманність та ін.) [29, с. 46-47].

Згідно з теорією дошкільного виховання викладеній французьким педагогом-утопістом, журналістом Ш. Фур'є у роботі «Теорія універсальної єдності», естетичне виховання діти повинні отримувати «під час відвідування опер і процесій» [81, с. 286]. На його думку, опера є зібранням усього ритмічного в матеріальному світі й активним відображенням духу ритмічної єдності і також опера має такі складові: «ритмічні виявлення людини; спів або ритмічні звуки голосу; музичні інструменти або ритмічні штучні звуки; поезія або ритмічне слово; жест або вираз у ритмічному русі; танець або ритмічний крок; гімнастика або різноманітність ритмічних рухів; живопис або ритм ліній і кольорів у костюмах та орнаментах» [78, с. 12].

Т. Танько та О. Алмакаєва свідчать, що найбільш прогресивні теоретичні ідеї, методичні розробки зарубіжних педагогів з окресленої проблеми, а також практичний досвід мали певний позитивний вплив на розвиток естетичного виховання дітей у вітчизняній педагогічній думці. В той же час, менталітет нашого народу, його звичаї, культурні традиції та ін. визначали свої особливості процесу розвитку естетичного виховання дітей дошкільного віку. Науковці зазначають, що наші предки були достатньо розвиненими в естетичному, особливо музичному плані. Про це, зокрема, «свідчать археологічні дослідження, які доводять існування в давні часи різноманітних музичних інструментів – гуслів, сопілок, сурн, ріжків, бубнів тощо» [78, с 22; 26, с. 39-41].

У своїх дослідженнях Д. Латишина показує, що у давні часи діти з раннього віку приймали безпосередню участь у всіх подіях селянського життя, коли пісня постійно супроводжувала селянина. Усі пісні чули та разом співали з дорослими й діти, вбираючи при цьому естетичні й життєві уявлення. Народна пісня виконувала виховні функції, в тому числі естетичного напрямку.

Зміст і характер пісень був дуже різноманітним. В них ображались люди, домашні тварини, звірі, птахи, комахи – оспівувалась уся природа. Серед жанрів народних пісень, які супроводжували людину з дитинства були : обрядові пісні (календарні – новорічні, весняні, купальські та ін. та сімейно-побутові – родильні, шлюбні, ритуальні, ігрові, ліричні та ін.), історичні. Д. Латишина підкреслює, що окремих дитячих пісень не існувало (окрім колискових), а діти потрапляли з дитинства у пісенний світ дорослих й отримували інформацію з пісень про батьківщину, про її історію, про оточуючий світ, про взаємовідношення між людьми, про їх майбутнє. Автор відмічає величезний естетичний потенціал цих пісень, називає їх школою народно естетики, де передавались уявлення народу про моральність, ненав'язливо навчали народній етиці, попереджали помилки у поведінці [41, с. 185-191].

Науковець Д. Латишина констатує, що вся історія вітчизняної освіти може бути представлена трьома періодами:

I період – з X ст. по XVIII ст.– церковно-релігійна педагогіка (характеризується переважанням церкви та її світогляду у народній освіті);

II період – з XVIII ст. до другої половини XIX ст. – державна педагогіка (справу народної освіти всяло на себе держава);

III період – з другої половини XIX ст. до 1917 року – суспільна педагогіка (великий вплив держави на судьбу освіти, але велику лепту у розвиток освіти внесли земства, суспільні організації, окремі діячі просвіти) [41, с. 199].

Проблема естетичного виховання дітей у Київській Русі отримала подальшого розвитку після прийняття в 988 році християнства. Розвиток їхніх художніх та музичних здібностей вже не обмежувалось лише засобами народної педагогіки. Як зазначає В. Михайличенко, елементи музично-естетичного виховання присутні вже в перших школах, які відомі з часів княжої доби, які створювались при церквах та монастирях. Великого значення тут надавалось хоровому співу для підготовки учнів до участі в церковному

хорі. «Музика в той час була тісно пов'язана з релігійним культом, оскільки була вагомим складником багатьох християнських обрядів» [51, с. 24-25].

Ознайомлення з першоджерелами, науково-педагогічною літературою дало змогу науковцям свідчити про досить широке висвітлення проблеми естетичного виховання дітей раннього віку у вітчизняній педагогічній думці XVII - XVIII століття. Так, відомий свого часу мислитель і літератор С. Полоцький в одній із своїх проповідей вказував на могутню роль раннього виховання у всебічному розвитку особистості, рекомендуючи батькам у перші сім років життя дитини не залишати її бездіяльною – навчати рукоділля й іншим «чесним» заняттям [2, с. 332]. А видатний діяч освіти Є. Славинецький у своєму творі «Громадянство звичаїв дитячих» підкреслював особливу виховну значущість вокальної та інструментальної музики, наголошуючи, що «любов до музики, співів і гри на різних інструментах тренує людину (її організм), розвиває гостроту розуму» [2., с. 329; 78 с 24-25].

Л. Сбітнева констатує, що музично-естетичне виховання завжди було невід'ємною частиною вітчизняної народної педагогіки, метою якої було виховання в дітей потреби розуміння і творення краси. Науковець наводить свідчення І. Огієнка, що у XVI-XVII в Україні була вироблена оригінальна педагогічна система, в якій важливе місце займало музичне виховання. «Масова практика естетичного виховання в українській культурі була спрямована на формування у підростаючого покоління емоційного відгуку на естетичні предмети, естетичних переживань, естетичного сприйняття музики, природи, мистецтва, естетики поведінки і естетичної творчості» [68, с. 9].

Видатний філософ і поет, співак і музикант, педагог-гуманіст Г. Сковорода першим завданням вихователя вважав розпізнання «сродності» дитини, тобто в навчанні дітей слід перш за все звертати увагу на їхні природні можливості та нахили. «Усяка справа, – каже Сковорода, – має успіх, коли їй сприяє природа. Тільки не заважай їй, а коли можеш, усувай перешкоди та ніби прочищуй їй шлях: воістину, вона все зробить чисто й удатно. Клубок сам собою покотиться з гори, забери тільки камінь, що йому

заважає» [83, с. 436]. Одним із важливих засобів виховання дитини він вважав мистецтво, зокрема музику та живопис, які «надихають людину, збуджують у ній прагнення до прекрасного та корисного», а також допомагають «відчутти всю красу природи, людини, життя» [57, с. 98, 107].

Науковці стверджують, що ідеї Г. Сковороди знайшли своє продовження і в педагогічній думці XIX–XX століть. Зокрема, у поглядах К. Ушинського, П. Юркевича, С. Миропольського, Б. Грінченка, С. Русової, Я. Мамонтова, В. Сухомлинського та ін. Так, принципи Г. Сковороди розвиваються у «філософії серця» П. Юркевича: у його «Курсі загальної педагогіки» присутня думка про взаємну залежність «доброго виховання» та світу ідей: «...тільки достеменне пізнання справжньої сутності духа вможливає правильне виховання, і тільки правильне виховання дає духу можливість оприятити в житті свою справжню сутність» [83, с. 443]

На початку XIX століття склалася така соціально-економічна та політична ситуація, яка негативно вплинула на різні галузі життя суспільства, у тому числі й на освіту. Вирішуючи різні завдання, пов'язані з навчанням й вихованням, представники педагогічної інтелігенції, громадські та культурні діячі (В. Белінський, П. Білецький-Носенко, І. Котляревський, М. Максимович, В. Одоєвський, Т. Шевченко та інші) у своїх виступах, публікаціях активно відстоювали право народу на освіту. При цьому, під час вирішення різних питань навчання та виховання дітей, багато уваги приділялося проблемі естетичного виховання [58 с. 8; 78, с 27].

Одним із перших початківців теорії музичного виховання був С. Миропольський (1842-1907), який увів у практику народної освіти поняття «загальне естетичне виховання». Разом з тим С. Миропільський любив і розумівся на музиці, сам гарно грав на скрипці. У харківській недільній школі створив духовий оркестр, написав чимало науково-методичних статей по проблемі естетичного виховання, зокрема з питання музичної освіти народу [82].

О. Михайличенко зазначає, що у другій половині XIX століття у вихованні молоді значне місце належало церкві. Вона проникала в особисте і суспільне життя людини, впливала на весь її життєвий шлях. «Будучи глибоко релігійною людиною, С. Миропольський вважав, що естетичне виховання молоді досягається використанням краси природи церковного богослужіння, засобів духовного музичного мистецтва, знайомство з історією церковної музики, живопису, архітектури, рідного слова...» [51, с. 71].

Опрацьовування науково-педагогічної літератури показує, що серед педагогічних проблем, які порушувалися вітчизняними діячами культури й освіти кінця XIX – першої половини XX століття, важливе місце посідали саме питання естетичного виховання дітей дошкільного віку, чільне місце в якому посідала музика й музичне виховання. Так, Ц. Балталон у своїй праці «Виховне читання» зазначав, що естетична культура закладається вже в дитячому садку. Він зауважував: «Як багато набуває народ культурних здібностей, на яке загальне піднесення він може розраховувати, якщо молоде покоління починає своє виховання й навчання в період дошкільного виховання» [75, с. 49].

Як зазначає Л. Сбітнева, визначним етапом у розвитку традицій музично-естетичного виховання дітей і молоді в Україні була творчість та музично-педагогічні ідеї відомих композиторів М. Лисенко, М. Леонтовича, К. Стеценка, Б. Яворського та ін. Так, надавав великого значення питанням музично-естетичного виховання дітей М. Лисенко. Він першим створив опери, які розраховані не тільки на дитячу аудиторію, а й на участь у них самих дітей. «В його операх «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і весна», побудованих на сюжетах народних казок і на народнопісенних мелодіях, яскраво втілені ідейно-естетичні принципи і методи виховання дітей» [67, с. 168-169].

Т. Грищенко також свідчить, що початок XX століття, який був названий «століттям дитини», визначався інтенсивним розвитком художніх процесів, формуванням основ теорії української педагогіки, розвитком засад музично-

естетичного виховання дітей, становленням принципів змістовних і методичних засад залучення дітей до мистецтва [22].

Таким чином, музично-педагогічна діяльність відомих українських композиторів, створення музично-просвітницьких організацій та музичних навчальних закладів, поширення побутового музикування серед населення наприкінці XIX – на початку XX століття свідчать про початок педагогічно спрямованого етапу розвитку музичного виховання дітей в Україні. Музика ставала загальнодоступним і виховним засобом у формуванні особистості.

На початку XX століття розвивалися кардинальні положення і методичні принципи, на які і сьогодні спираються теорія і практика музичного виховання – необхідність залучення всіх дітей до музичної діяльності, зв'язок музики з життям, специфічність уроків музичного мистецтва. На думку О. Михайличенка, вітчизняна система масового музично-естетичного виховання почала формуватися наприкінці XIX та в першій половині XX століття. В її основі лежать провідні ідеї та цілеспрямована педагогічна діяльність видатних вітчизняних композиторів, музикантів, педагогів, таких як Б. Асаф'єв, Д. Кабалевський, М. Леонтович, Я. Степовий, В. Шацька, Б. Яворський та багатьох інших. Їхні праці, творчість, педагогічна діяльність створили своєрідну модель музичного виховання та стали прообразом сучасної системи музично-естетичного виховання. Це був період завершення педагогічно-спрямованого етапу розвитку музично-естетичного виховання дітей і молоді в нашій країні. В основі цієї моделі вже поєднувалися освітній, громадсько-просвітницький, композиторсько-виконавський, аматорський і фольклорний напрями. Крім того, вона вміщувала елементарне музичне виховання, спеціальне професійне, та побутове музично-естетичне виховання. «Її зміст обумовлювався загальноосвітньою та спеціалізованою тенденціями в поєднанні з позашкільними та позакласними, побутовими музично-естетичними явищами» [68, 51, с. 7-8]

Т. Танько й О. Алмакаєва згадують у своїх дослідженнях просвітителя та педагога, послідовника ідей К. Д. Ушинського Т. Лубенця, якому належить

ідея про створення дитячих осередків, а також розробка теоретичних засад роботи в них. Т. Лубенець вважав важливим забезпечити належне естетичне виховання дітей у дитячих закладах і серед занять і форм роботи з дітьми особливо виділяв читання художньої літератури, малювання, ручну працю, співи та слухання музики, дитячі вистави тощо [78, с 33].

Характеризуючи питання музично-естетичного виховання дітей, педагоги минулого (а також сьогодення) приділяли велику увагу різним видам музичної діяльності дітей. Так, педагог і композитор Б. Яворський основою всієї системи музичного виховання й освіти та головним видом музичної діяльності дітей вважав слухання музики. При цьому він наголошував на необхідності керівництва з боку дорослих процесом накопичення дитиною музичних вражень. Слід підкреслити, що одним з найважливіших джерел отримання музичних вражень педагог називав народну музику, на яку він постійно звертав увагу [79, с. 10].

Цілісні системи масового музичного виховання дітей, створені Е. Ж. Далькрозом, Д. Кабалевським, З. Кодаяем, К. Орфом, стали особливо важливими у розвитку вітчизняної та європейської музичної педагогіки другої половини ХХ століття. У цей період відбувався інтенсивний пошук ефективних шляхів виховання дитячої особистості засобами музичного мистецтва формування цілісної системи музичного виховання. Основні положення музично-педагогічних концепцій цих композиторів і педагогів відбивали тенденції розвитку ідей музичного виховання у світі [68].

У другій половині ХХ століття музично-естетичне виховання в країні було представлено цілісною музично-педагогічною системою, яка впливала на розвиток суміжних з нею галузей – педагогіку, філософію, психологію, культурологію. Л. Сбітнєва свідчить, що поставала необхідною створення послідовної системи музично-естетичного виховання, яка б спиралась не тільки на провідні принципи педагогіки і психології, але й на специфіку самої музики. Така система у 70–80-ті роки (період розквіту вітчизняної музичної педагогіки) була створена Д. Кабалевським, який об'єднував

навколо себе вчителів, музикантів, вчених, діячів культури. «Основною вимогою музично-естетичного виховання в цей період була спрямованість школярів на сприйняття музики» [68].

Науковці свідчать, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття одним із найголовніших її завдань відбувався пошук таких моделей музичного виховання, який міг би відповідати сучасному стану, рівню розвитку культури й цивілізації. Цей час представлено у вітчизняній музичній педагогіці вагомим науковим доробком таких вчених, як Н. Волошина, О. Дем'янчук, Л. Коваль, Л. Масол, О. Михайличенко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Г. Шевченко, О. Щолокова, та інші.

На сьогодні музично-естетичне виховання перебуває у постійному розвитку – музичне мистецтво розглядається як найбільш активний засіб залучення людини до світового культурного досвіду людства. Тому вчені та практики, соціологи та естетики, педагоги та психологи, мистецтвознавці та культурологи підкреслюють важливість посиленої уваги до проблеми музичного та музично-естетичного виховання дітей, починаючи вже з дошкільного віку.

Таким чином, серед історико-культурних чинників музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку можна назвати наступні позиції: народну педагогіку (фольклор, народні традиції, обряди, свята), розвиток державної педагогіки, прийняття християнства на Русі, розвиток суспільної музичної освіти (створення музичних навчальних закладів, музично-просвітницьких організацій та побутове музикування), створення системи музичного виховання.

Отже, аналіз вітчизняної та зарубіжної історико-педагогічної літератури показав, що проблема музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку була актуальною ще за часів існування стародавніх держав і не втрачає її до теперішнього часу. Прогресивні ідеї стосовно музично-естетичного виховання дітей і молоді формували музично-естетичну культуру різних поколінь, що

було й є важливою умовою розвитку культури сучасного суспільства, загального розвитку освіти і педагогічної думки в нашій країні, вагомою складовою у цілісному розвитку дитячої особистості.

1.2. Сутність та специфіка музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку

У дошкільному віці відбувається залучення дитини до пізнання навколишнього світу, до активізації самостійності мислення; закладаються основи музично-естетичної вихованості, підвалини естетичного відношення до життя; формуються основні навички культури взаємодії та спілкування у суспільстві. Тому пріоритетами вітчизняної дошкільної освіти постають на сьогодні наступні орієнтири: забезпечення гармонійного розвитку дитини, її прав на повноцінний фізичний, інтелектуальний, моральний і соціальний розвиток, формування компетентної особистості, а також формування передумов навчальної діяльності [6]. Важливу роль у цих процесах відіграє саме музично-естетичне виховання, яке не втрачає своєї актуальності та залишається важливим соціокультурним запитом до педагогічної науки та практики.

Різноманітні складові музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку знайшли своє відображення у широкому спектрі педагогічної наукової та методичної літератури. У минулому над удосконаленням теоретичних та методичних основ музично-естетичного виховання дітей працювали такі видатні педагоги, просвітителі, музиканти, як Б. Асаф'єв, О. Апраксіна, Ц. Балталон, Г. Ващенко, В. Верховинець, Н. Ветлугіна, Н. Гродзенська, Ф. Колеса, М. Леонтович, М. Лисенко, Н. і Т. Лубенці, В. Острогорський, М. Румер, С. Русова, Я. Степовий, К. Стеценко, Є. Тихеева, Ю. Юцевич та ін.

Визначення завдань, принципів, змісту естетичного виховання (з використанням засобів музики або театрального мистецтва) стали основними напрямками дослідження В. Бутенко, І. Зязюна, О. Лобової, Л. Масол, С. Мельничука, Н. Миропольської, О. Михайличенка, Г. Ніколаї, О. Рудницької, Т. Смирнової, Г. Шевченко.

Загальна педагогіка розглядає поняття виховання щонайменше у трьох смислах: загальнолюдському (передача суспільно-історичного досвіду новим поколінням), соціальному (підготовка підростаючого покоління до життя усіма соціальними інституціями – освітніми закладами, організаціями, церквою, засобами масової інформації та ін.) та педагогічному (спеціально організований та скерований процес формування людини, що здійснюється педагогами в навчально-виховних закладах й націлений на розвиток особистості) [59, с. 14-15; 73; 74].

Аналіз історичної та педагогічної літератури дав змогу зробити науковцям висновок, що проблема естетичного виховання дітей засобами музики або театрального мистецтва була важливою ще за часів існування стародавніх полісів і не втратила актуальності до сьогодні. Найперші спроби визначити сутність, мету, завдання й засоби естетичного виховання робили стародавні філософи – Арістотель, Піфагор, Платон. Значні у розробки теоретичних положень дошкільного (зокрема естетичного) виховання здійснили такі зарубіжні педагоги як П. Кергомар, Я. А. Коменський, М. Монтессорі, Р. Оуен, Й. Г. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо, Ф. Фребель, Ш. Фур'є, Р. Штайнер та інші. Вони одним із головних завдань дошкільної освіти вважали естетичне виховання, оскільки саме воно сприяє, на їхню думку, пізнанню дитиною оточуючого світу і самої себе; підкреслювали вплив естетичного виховання на розвиток дитини (розумовий, моральний, фізичний); приділяли увагу важливості введення естетичного виховання в заклади, де навчали й виховували дітей; надавали великого значення використанню різних засобів в естетичному вихованні дитини, при цьому підкреслювали особливу значущість мистецтва; розробили оригінальні

методики та дидактичний матеріал з різних видів мистецької діяльності дошкільників; відзначали доцільність поєднання на одному занятті різних видів мистецтва; підкреслювали велике значення естетичного виховання дитини в сім'ї, забезпечили цей процес спеціальними методичними розробками [78, с. 21-22].

Науковці зазначають, що у далекому минулому на території нашої країни на естетичний розвиток дітей впливали суспільні події: в язичницьких святилищах, ідолівських храмах і капищах діти разом із дорослими брали участь у народних святах, хоровому співі, різноманітних обрядових церемоніях, коли за допомогою пісень і закличок зверталися до богів. Великого значення надавалося народній педагогіці: врахування вікових періодів розвитку дітей у вихованні за допомогою різних видів мистецтва (колискових пісень, потішок, пестушок, казок, ігор, загадок, різножанрових пісень, приказок і прислів'їв, танців). Наприклад, у період від народження до півтора-двох років (баяння) головним засобом виховання дитини була колискова пісня, яка заспокоювала її, оздоровлювала, знайомила її з життям, а також сприяла розвитку естетичних почуттів, музичного слуху. Потім настав час потішок, коли, граючи з дитиною дорослі допомагали увійти у світ дорослих легко й весело. У період з трьох-чотирьох років (пестування) основними засобами виховання дітей уважались різні фольклорні твори, поєднані з грою. Одним із вагомих засобів естетичного виховання дітей у ті часи науковці називають виготовлені народними умільцями іграшки, остаточний образ яких діти повинні були довершити самостійно, укладаючи в іграшку частку своєї творчості, – це сприяло розвитку їх фантазії, художнього смаку, а також готувало до самостійного створення іграшок у більш старшому віці. Серед іграшок, у тому числі музичних, було досить багато таких, що діти виготовляли самі (з шести-семи років): бубени, торохтушки, дудки, сопілки, рожки, жалейки та ін. [78, с 22; 41 с. 160-163, 170].

Як свідчить О. Михайличенко, під естетичним вихованням С. Миропольський розумів процес формування у людини здібностей

сприйняття та правильного розуміння прекрасного. Крім формулювання завдань, С. Миропольський вважається одним із перших у вітчизняній педагогіці, хто ввів у наукову лексику та дав визначення наступним категоріям естетичного виховання: «естетичне сприйняття», «естетичні потреби», «естетичне почуття», «естетичний ідеал», «естетичні нахили», «естетичний смак». На думку С. Миропольського, естетичне сприйняття полягає у вмінні помічати прекрасне у природі, мистецтві, людині, побуті. Також педагог зазначав, що у кожної людини, «в якій є хоч скільки-небудь почуття прекрасного, яскраво виражена естетична потреба» [51, с.69-70; 50].

Сутність музично-естетичного виховання, його зміст, принципи, методи та засоби розкривається в його працях «О музыкальном образовании народа в России и Западной Европе», «Учебник дидактики», «Дидактические очерки: Ученик и воспитывающее обучение в родной школе», «Харьковская воскресная школа в 1868-1869 гг.», «Теория и практика в воспитании», «Обучение пению в начальной школе», «Музыкальная грамота для всех» – підручник співів для народних шкіл. «Він висунув широку програму музично-естетичної освіти народних мас, запропонував створити «Спілку піклування про художню освіту народу», сформулював її завдання» [51, с. 68]

У сучасних підручниках та навчальних посібниках поняття *естетичне виховання* трактується наступним чином:

– організований і цілеспрямований процес формування в учнів здатності сприймати, правильно розуміти, цінувати і створювати прекрасне й величне у житті та мистецтві (С. Мельничук) [48, с199];

– складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини (М. Фіцула) [84, с. 71];

– цілеспрямоване формування і розвиток підходу людини до світу з потребою в досконалості, залучення її до споживання і творення цінностей естетичної культури суспільства, щоб зробити їх її світом (Н. Лисенко, Н. Кирста) [43, с. 216]

Поняття *музичного виховання* також має у музичній педагогіці декілька тлумачень, які мають різний за об'ємом смисл. Є. Полякова, аналізуючи різні підходи визначає декілька спрямувань дії:

- використання поняття музичного виховання для визначення залучення людини до музичної культури;
- воно розглядається як масове, але смисл дещо звужений: не передбачає поглибленого музичного навчання або освіти;
- музичне виховання у самому вузькому значенні виокремлюється як компонент педагогічного процесу музичного навчання чи освіти й передбачає виховання музиканта у предметній діяльності [59, С. 16].

У енциклопедичному словнику «музичне виховання» трактується як «галузь естетичного виховання, сфера залучення особистості до музичної культури суспільства, цілеспрямований системний розвиток музичних здібностей і музичної культури особистості, виховання у неї відгуку на музику, цілісного відчуття, переживання і розуміння образного змісту музичних творів, процес засвоєння суспільно-історичного досвіду музичної діяльності новим поколінням» [72].

Педагогічна наука визначає музичне виховання елементом естетичного виховання, яке передбачає цілеспрямований і систематичний розвиток музичних здібностей дітей, формування емоційної чутливості, здатності розуміти і глибоко переживати художні образи мистецтва. Так, у педагогічних словниках «музичне виховання» розглядається як: найважливіший із засобів формування естетичного досвіду особистості, здійснюється як у процесі сприймання (слухання) музики, так і в ході її виконання [56, с. 329-330]; процес цілеспрямованого пізнання музики, розвиток музично-естетичних смаків людини, збагачення її музичної культури та здібностей, яке «розвиває любов до музики, вдосконалює здатність розуміти музичне мистецтво, співпереживати, сприймати його з естетичною насолодою» [20., с. 219].

Могутнім засобом естетичного виховання називав музику видатний педагог ХХ ст. В. Сухомлинський. На його думку, вміти слухати і розуміти

музику – «одна з елементарних ознак естетичної культури, без якої не можливо уявити цілісного повноцінного виховання» [40, с. 11-13].

Науковці О. Дем'янчук, О. Михайличенко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Сапожник характеризують музичне виховання як галузь художнього виховання, метою якого є розвиток образно-асоціативного мислення, а також таких сфер, як сенсорна та емоційно-почуттєва, музичних здібностей людини для сприйняття, оцінювання й творення музики *за законами краси*.

Термін «музично-естетичне виховання» досить активно розглядається й вивчається у педагогічній науці. Цей термін доволі розповсюджений та має відносно стійкі визначення, але багатьма авторами сутність цього поняття (та суміжними з ним – музичне виховання, естетичне виховання) у значній мірі може варіюватись.

О. Михайличенко вважає визначення терміна *музично-естетичне виховання* концептуальним і має воно таке тлумачення: «...діалектична взаємодія інституцій створення, накопичення і збереження досвіду національного музичного мистецтва з процесами передачі цього досвіду із покоління в покоління у тісному суспільно-історичному та соціально-економічному зв'язках» [51, с. 9]. В контексті нашого дослідження актуальним також стає подальше уточнення цього поняття, а саме: «...процес передачі та засвоєння особистістю емоційно-художніх образів українського, зарубіжного музичного та суміжних з ним мистецтв, які спроможні спонукати її до творчої діяльності і створення навколо себе життя, побудованого на кращих морально-естетичних цінностях, що виробило людство» [51, с. 9].

На думку О. Лобової, вже багато поколінь педагогів традиційно ототожнюють музичну освіту з *музичним* або *музично-естетичним вихованням*, що свідчить «про невід'ємність виховної складової від процесу навчання музики» [44, с.182]. У той же час, під музично-естетичним вихованням у сучасній методиці розуміється «процес духовно-естетичного

збагачення особистості шляхом залучення до цінностей музичного мистецтва у соціокультурному просторі» [47, с.9].

У своєму дослідженні ми будемо спиратись на такому визначені поняття *музично-естетичне виховання*: процес духовно-естетичного збагачення особистості дитини шляхом залучення до цінностей музичного та суміжного з ним мистецтв у соціо-культурному просторі.

Талановитий педагог, композитор К. Стеценко підкреслював велике значення музично-естетичного виховання саме з раннього дитинства. Так, у передмові свого збірника «Луна» він зазначав: «Найбільше враження музика та пісня справляють на ніжну душу дитини, і тому в дітях із самого раннього віку необхідно викликати та розвивати любов до музики й пісні, до всього прекрасного» [76, с. 4].

Б. Асаф'єв, Б. Яворський підкреслювали, що розвиток дитячої особистості органічно пов'язаний з її відношенням до музичного мистецтва, яке комплексно впливає на всі сфери дитячої особистості, розвиваючи емоційно-оцінне відношення до дійсності, впливаючи на її духовне зростання, на формування творчих здібностей. Невипадково Б. Асаф'єв називав музику «й мистецтвом, й наукою, й мовою, й грою» [5, с.97; 79, с. 9].

Французький філософ-просвітитель Ж. Ж. Руссо, досліджуючи проблему навчання та виховання дітей раннього віку, наголошував на тому, що правильна мова, співи та музика сприяють розвитку слуху та голосу дитини, тому необхідно дуже уважно до цього ставитись. Серед первинних, найважливіших завдань вікового періоду з 2 до 12 років Ж.-Ж. Руссо вважав розвиток органів почуттів («сон розуму») [29, с. 39-40.; 69, с. 67].

Відомий російський психолог Л. Виготський писав про те, що під час сприйняття мистецтва у людини виникають «розумні емоції», підкреслював єдність почуття й фантазії. Говорячи про вплив на людину музики, він вважав, що її вплив може проявитись не відразу, а потім, в залежності від того, «что она высвободит, а что оттеснит вглубь» [18, с. 243]. Підкреслюючи виховне значення музики автор зазначав, що мистецтво є скоріше за все організацією

нашої поведінки на майбутнє. Галузь дитячого мистецтва та реакція дитини на неї суттєво відрізняється від мистецтва дорослого, вважає Л. Виготський. При цьому вказує на «раннее наличие специальной установки, которой требует искусство и которая несомненно указывает на психологическое родство искусства и игры для ребенка» [18, с.248].

У сучасних закладах дошкільної освіти музика використовується як один з наймогутніших засобів виховання дітей різних вікових категорій, тому що музичне мистецтво суттєво впливає на становлення особистості дитини дошкільного віку. «Музичне виховання – органічна складова частина всього навчально-виховного процесу в дитячому садку. Музика входить також до інших видів навчально-виховної роботи, таких як розвиток мови, ознайомлення з природою, образотворча діяльність (малювання, ліплення), гімнастика, фізкультура, рухові ігри» [9]. Зазначимо, що музика також постійно використовується під час проведення свят і розваг, що сприяє збагачуванню почуттів та уявлень дитини, виробленню вміння відчувати ритм та мелодійність музичних творів та віршів, формуванню здатності адекватно реагувати за допомогою співу й рухів, розвитку зацікавленості та бажання грати на елементарних музичних інструментах.

Науковці і практики реалізації теоретичних і методичних основ дошкільної освіти дітей у відповідних закладах вважають, що широке і повсякденне залучення їх до різноманітних видів музичної діяльності є обов'язковою умовою розвитку в них творчих та музичних творчих здібностей. Тому головною особливістю сучасних програм розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» [11], «Я у світі» [62], «Дитина» [25], «Радість творчості» [63], «Веселкова музикотерапія» [46], «Грайлик» [10] та ін., є комплексний підхід до організації та проведення як музичних занять, так і тематичних свят і розваг у ЗДО.

Л. Журавська висвітлює питання необхідності раннього музично-естетичного виховання дітей та здійснює порівняльну характеристику освітніх топ-програм виховання дітей дошкільного віку: «Малятко», «Дитина»,

«Дитина в дошкільні роки», «Українське довкілля», «Я у світі», «Методика Марії Монтессорі», «Лицем до дитини», «Впевнений старт», «Кольорові долоньки», «Українотворець» тощо. Автор робить висновок, що саме музично-естетична складова займає замалу частку в таких програмах, де акцентується увага лише на окремих напрямках цієї проблеми [30, с. 134]. Оскільки пріоритетним завданням суспільства є виховання достойних поколінь, вважає педагог, то формування естетичних смаків та ідеалів – обов'язкова умова для всебічного і гармонійного розвитку особистості. «Використання музичного мистецтва для поглиблення вражень дитинства – ось важливе завдання, яке необхідно здійснити педагогу в процесі виховання дітей дошкільного віку, користуючись музикою як одним із засобів емоційно-образного пізнання дитиною навколишнього світу та формування її особистості» [30, с. 130-135].

Успіх музично-естетичного навчання і виховання залежить від урахування педагогом вікових особливостей дітей, їх готовності до навчальної діяльності. Я. Коменський був першим, хто наполягав на чіткому урахуванні в навчально-виховній роботі вікових особливостей дітей та необхідності раннього початку виховання. Він висунув і обґрунтував методологічний принцип своєї педагогічної системи – природовідповідність, згідно з яким навчання і виховання повинні відповідати природі і тим закономірностям, що існують у ній незалежно від нас, а також віковій періодизації психічного розвитку дитини. У вихованні все повинно проходити своєчасно і послідовно так, як все відбувається свого часу у природі [69, с. 56-58].

Розвиток особистості в середньому дошкільному віці обумовлюється віковими можливостями дитини. На думку авторів Програми «Українське довкілля» дитина у цього віку «оволодіває новими способами сприймання, які забезпечують обстеження предметів і явищ дійсності, їх різноманітних властивостей і взаємозв'язків. Сприймання спрямоване на пізнавання предметів і явищ навколишнього світу. Дитина може групувати предмети за якоюсь однією характерною ознакою» [11, с. 132]. Крім того, автор відмічає

наступні характеристики: розвивається цікавість, інтерес до нового (до понять, слів); розвивається мовленнєва діяльність, мовлення; відіграє велику роль дидактичні та рухливі ігри; починає формуватись усвідомлення постановки мети діяльності; частіше у дитини виявляється самостійність та ініціативність [11., с. 132]. Усі зазначені особливості, на нашу думку, важливо враховувати під час проведення свят і розваг.

У Програмі «Українське дошкілля» констатується про такі зміни фізичного та психологічного розвитку у дітей цього віку: удосконалення психічних процесів, розвиток естетичних почуттів; більш виражене емоційне сприймання творів мистецтва; переживання настрою твору, характеру його, визначення динаміки (тихо / голосно), темпу (швидко / повільно); відчущання мелодійногог або ритмічного малюнку музики (вже можуть інтонувати, ритмічно рухатись / «оживлювати виконавців ролей», передавати інтонацію героїв); збільшення самостійності мистецької діяльності; збільшення об'єму пам'яті [11, с. 137, 141, 143, 144]. Зауважимо, що необхідно враховувати вікові особливості та можливості дітей середнього дошкільного віку не тільки у музичній, але також у театральній, літературній та образотворчій діяльності, тобто охоплювати усю лінію «Дитина у світі культури» (за програмою розвитку дитини «Українське дошкілля»).

Для нашого дослідження також важливим будуть рекомендації освітньої лінії «Гра дитини», де вказано про вікові можливості дитини середнього дошкільного віку: збільшення фізичних можливостей дитини, потреба у самостійності та фізичній активності, збільшення усвідомленості та цілеспрямованості рухових дій. Також О. Білан вказує на ускладнення дитиною сюжетів ігор, намагання поведження відповідно правил гри, прагнення виконання більше ролей, виявлення ініціативи у спілкуванні з іншими дітьми, демонстрацію дітьми своїх можливостей у іграх, на обдумування та узгодження з іншими нескладного сюжету гри [11, с. 146-147].

У своїх розвідках ми звертаємо увагу на провідну ідею Програми розвитку дотини дошкільного віку «Я у світі» – оптимального використання

дорослими можливостей кожного віку дитини для її повноцінного розвитку. У цій Програмі пропонується «змістити акценти з підготовки дитини до майбутнього шкільного життя на забезпечення її змістовного сьогодення», а також наголошується на «самоцінності дошкільного дитинства» [62, с. 13].

Серед вікових особливостей розвитку дітей молодшого дошкільного віку (п'ятого року життя) у Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» визначаються:

1) удосконалення фізичного розвитку: нарощується м'язова маса, міцніє кісткова система, вдосконалюється дихальна система, відбувається висока потреба у руховій активності, підвищуються функціональні можливості організму, удосконалюється координація рухів;

2) зміни у розвитку особистості: розширюються знання про себе та довкілля, формується власний стиль поведінки та діяльності, зростає емоційна чутливість до зовнішніх впливів, урізноманітнюються форми прояву ціннісного ставлення до людей та самої себе, стає більш самостійною, може розрізняти різні стани й переживання оточуючих людей, легше реалізує свої цілі та плани, поведінка стає правило доцільною, прагне діяти самостійно, виробляє судження про свої досягнення [62, с. 21, 24-25, 34-35].

Означені особливості розвитку дітей молодшого дошкільного віку (п'ятий рік життя за Програмою «Я у світі») віку у своїй сукупності впливають на їх музично-естетичне виховання. Дитина цього віку стає активним учасником різних видів музичної діяльності, має власні уподобання. Починає вдосконалюватись її почуттєва сфера, більш гостро розрізняються звуки та шуми. Дитина розрізняє властивості музичних звуків – висоту (низькі/високі), тривалість (довгі/короткі), силу звучання (голосно/тихо), використовує виражальні можливості голосу (для імітації звуків). Також вона починає розуміти зображальні можливості музики, чуттєво пізнавати, розуміти її характер [62, с. 96-98].

У Програмі «Я у світі» відносно театральної діяльності також визначені певні вікові можливості дітей середнього дошкільного віку: вони володіють

вже певними ігровими навичками, здатні перевтілюватись, з цікавістю сприймають театральне видовище, емоційно реагують на театральну виставу, беруть участь у підготовці до театральної вистави (розставляють стільці для перегляду, приносять необхідні атрибути, допомагають готувати елементи костюмів). У дитини п'ятого року життя удосконалюється зорова, слухова, емоційна пам'ять, що розширює її можливості брати участь у гри-драматизації. Вона уважно слідкує за подіями сюжету та персонажами, починає усвідомлювати, що гра-драматизація – це спектакль, розрахований на показ іншим. Дитина сама «входить в роль», виконує тривалий час її, співає, інтонує та ін. [62, с. 103-105].

Досить чітко визначено вікові особливості психічного розвитку дитини п'ятого та шостого року життя в освітній програмі для дітей від двох до семи років «Дитина». *Провідною потребою* названо пізнавальну активність, *провідною діяльністю* – сюжетно-рольова гра, а *провідною функцією* – наочно-образне мислення. Досить чітко вказані особливості віку: «мовлення починає виконувати контролюючу функцію, ускладнюються вольові прояви (вміння підпорядковувати свою поведінку правилам гри), підвищується пізнавальна активність, ...ускладнюються сюжетно-рольові ігри, з'являється усвідомленість власних дій» [25., с. 95]. Крім того, вказані наступні новоутворення: «контролююча функція мовлення, елементи творчої уяви в сюжетно-рольовій грі та елементи довільності, позаситуативно-особистісна форма спілкування з дорослими» [25., с. 95].

Отже, на основі аналізу наукової літератури та освітніх програм, з'ясовано, що специфіка музично-естетичного виховання полягає в опорі на такі особливості психічного та фізичного розвитку дітей середнього дошкільного віку: відбувається удосконалення психічних процесів дітей (ускладнюються вольові прояви, збільшується об'єм пам'яті, активізується емоційність сприймання), збільшуються їх фізичні можливості (нарощується м'язова маса, міцніє кісткова система, вдосконалюється дихальна система, підвищуються функціональні можливості організму, удосконалюється

координація рухів), провідною діяльністю стає сюжетно-рольова гра (гра-драматизація), збільшується прояв самостійності та ініціативності, підвищується пізнавальна активність, мовлення починає виконувати контролюючу функцію.

1.3. Свята і розваги як засоби музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку

У сучасній вітчизняній освіті постає проблема важливості висвітлення ролі мистецьких дисциплін у процесі духовного й морального розвитку та естетичного виховання особистості. Основи її культури закладаються ще у дитинстві, зокрема у дошкільному віці. Сьогодення характеризується увагою науковців до педагогічних технологій естетичного виховання дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва, зокрема такими її зразками як свята й розваги.

Не стоїть осторонь у цьому процесі й музичне мистецтво. Чим раніше музика увійде у життя людини, тим глибше і точніше це мистецтво займе місце в її душі – від того, що отримає дитина у період дошкільного дитинства, залежить те, що в майбутньому вона принесе суспільству. Значна частина надбаного у цей період, засвоюється дуже швидко і запам'ятовується на довгі роки, часом до кінця життя.

Як невід'ємний компонент сучасної дошкільної освіти в Україні музично-естетичне виховання дітей спрямовано на зростання духовного світу дитини, формування емоційної сфери, розвиток відчуття прекрасного, музичного смаку, творчості. Це співвідноситься з нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність освіти в нашій країні: Законом України «Про освіту» (2017 р.), Законом України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Базовим компонентом дошкільної освіти» (2012 р.) та ін.

Видатні вчені, естети й педагоги (Б. Ананьєв, О. Буров, Л. Волович, Д. Джола, А. Макаренко, О. Семашко, В. Сухомлинським, В. Шестакова та ін.) визначили основні поняття, на які наукова спільнота спирається під час висвітлення різних аспектів системи естетичного виховання. Загальні методичні основи музичного виховання дітей дошкільного віку, його форми, методи та прийоми висвітлено в працях Н. Ветлугіної, А. Зиміної, Н. Кононової, А. Шевчук. Чималий досвід, накопичений у нашу епоху як педагогами-новаторами, так і вченими, повинен бути використаний в побудові системи музично-естетичного виховання, зокрема праці О. Апраксіної, Б. Асаф'єва, Л. Баренбойма, А. Гогоберідзе, О. Кенєман, Е. Костіної, О. Радиної, В. Шацької та ін.

У процесі становлення особистості з найдавніших часів особливе значення мало естетичне виховання через залучення до музичного мистецтва. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасну музику – це ті специфічні прояви духовного життя людини, що свідчать про її внутрішнє багатство. Музика відкриває людям очі на красу природи, моральних стосунків, праці, – стверджував В. Сухомлинський. «Завдяки музиці в людини пробуджується уявлення про високе, величне, прекрасне не тільки в навколишньому світі, а й у самому собі. Музика – могутній засіб самовиховання» [77, с. 62].

Музика має особливий вплив на естетичний розвиток дітей дошкільного віку, який полягає в тому, що у всіх дітей по-різному виникають суттєві переживання. «Через те, що музика захоплює такі ранні сфери психіки людини, як сенсорика, моторика, емоції тощо, вплив музики на психічний розвиток людини в цілому дуже суттєвий (творчість, духовність, розум). А в зв'язку з тим, що музичні здібності мають емоційно-моторну природу, вони проявляються дуже рано (іноді в два роки). Отже становлять начебто «фундамент» для психічного розвитку індивіда... Роль музичного виховання в духовному становленні особистості дуже велика і її не можна нічим замінити» [49, с. 3-4]. Можна сказати, що дитина розвивається у важливому

саме для неї напрямі, а не просто виховується. Тому виховання через музику, засобами музики, завдяки музиці впливає на розвиток духовного світу кожної дитини дошкільного віку. Музично-естетичне виховання щільно пов'язане із цілісним розвитком дитини, воно здійснюється у напрямі становлення цілісної особистості. Багато письменників, композиторів, музикознавців, педагогів і психологів підкреслювали, що роботу з музичного виховання, навчання і розвитку необхідно вести систематично, що вона повинна бути складовою частиною тієї діяльності, яку ведуть педагоги щодо виховання всебічно і гармонійно розвинутої особистості [52].

Зазначимо, що музично-естетичне виховання є невід'ємною частиною всього освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Музика входить до різних видів освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку: образотворча діяльність, розвиток мови, знайомство з природою, рухові ігри, гімнастика, фізкультура,. Значне місце в житті дітей займають свята і розваги, важливою складовою яких є музика та різні види музичної діяльності, а саме: слухання музики, виконання пісень, різних рухів під музику, водіння хороводів, гра на елементарних дитячих інструментах, інсценізують музичні твори, пісні, казки та ін. Науковці вважають, що необхідно постійно залучати дітей дошкільного віку до різних видів музичної діяльності, що обов'язково сприятиме розвитку в них творчих та музичних здібностей. Тому головною особливістю сучасних програм розвитку дитини дошкільного віку Тому головною особливістю сучасних програм розвитку дитини дошкільного віку («Я у світі», «Українське дошкілля», «Дитина», «Грайлик» та ін.) комплексний підхід до різних форм роботи з музичного виховання і розвитку у закладі дошкільної освіти, у тому числі й в організації та проведенні свят і розваг.

Для того, щоб з'ясувати роль проведення свят та розваг у музично-естетичному вихованні, а також визначити їх місце у всьому освітньому процесі ЗДО, принципове значення має визначення сутності цих термінів.

Існує значна кількість визначень поняття *свято*. Традиційне його значення пов'язане з вільним часом, коли відмічається якась подія, що

супроводжується символічним дійством, святковим ритуалом та пов'язане з чим-небудь радісним та урочистим. В енциклопедіях термін «свято» має також різне значення, яке до того ж дещо змінювалось або уточнювалось з часом.

Тлумачні словники досить широко пояснюють цей термін та пов'язують його з певними днями: а) день урочистості, який встановлено на честь або у пам'ять якої-небудь видатної події; б) вихідний неробочий день; в) день, особливо відзначений звичаєм, церквою; г) день, коли сталася радісна або урочиста подія з будь-якої нагоди; день ігор та розваг. У «Словнику української мови» додано ще таке значення: почуття приємності, радості, піднесення. [70].

Музичне свято є важливою частиною життя кожної дитини – це радісна подія, яка дозволяє розслабитися, наповнитися енергією, а часом і просто відпочити від буднів. Свята в дошкільному закладі духовно збагачують дошкільника, розширюють його знання про навколишній світ, допомагають відновлювати старі і добрі традиції, об'єднують і спонукають до творчості. Займаючись його підготовкою, педагоги, вихователі, батьки повинні враховувати інтереси дітей, для яких і готується це свято та результат освітнього процесу [65].

І. Дубровіна у своєму навчально-методичному посібнику «Організація свят та розваг у дошкільних навчальних закладах» зназиває музично-театралізовані свята в дошкільному навчальному закладі важливою складовою виховного педагогічного процесу. Вона свідчить, що під час проведення цих заходів «дитина має змогу відчутти красу навколишнього світу, художньо-естетичну природу музики і пластику людських рухів, позитивні емоції та почуття, що, безперечно, сприятиме самоствердженню малюків, розкриттю власних творчих здібностей, пізнанню нового – корисного і цікавого» [27, с. 4]. Автор вважає, що участь малюків святі була і залишається однією із яскравих подій дитинства і вагомою запорукою творчих успіхів дітей у майбутньому. Надалі І. Дубровіна, спираючись на позиції Базової програми дошкільної освіти «Я у Світі» (де передбачено здійснення завдання

морального, розумового, фізичного та естетичного розвитку), називає саме урочисті заходи загальною виховною роботою в дошкільному навчальному закладі [27, с. 4].

Педагоги й методисти вважають, що музичне свято має бути емоційно насиченим (краса декору приміщення, урочистість музики, загальний піднесений настрій), що підвищує сприйнятливість дітей до естетичної складової дійсності. Дітей не задовольняє роль глядачів, тому вони прагнуть брати активну участь у святі, а вихователеві надається можливість задовольнити бажання і потребу в активності кожної дитини. Вихователь та музичний керівник, враховуючи нахили та уподобання кожної дитини, підбирають форму прояву активності для кожного із малюків: один може читати вірші, другий – співати, третій – танцювати. Не можна нікого з дітей позбавити можливості показати, на що саме кожна Особистість здатна, і задіяти дітей таким чином, щоб всі відчули себе рівноправними в атмосфері загальної радості [54; 45].

Окрім свят у ЗДО проводяться такий різновид святкових заходів як *розваги*. У «Словнику української мови» подаються наступні визначення: «1. Те, що розвеселяє, розважає людину; Заходи з метою розвеселяти, розважати людей; Місце, де людина може повеселитися, розважити себе. 2. Те, що заспокоює, утішає кого-небудь у горі, нещасті і т. ін.; утіха. 3. Дія за значенням *розважати*» [71]. У широкому сенсі розваги розуміють як задоволення, викликане комплексом позитивних емоцій, вражень, які супроводжують процес розваги або є його результатом. «Джерелами розваг можуть стати різні види діяльності суб'єкта, що приносять задоволення і формують позитивний емоційний фон» [53].

Розваги вважаються однією з форм організації дітей у повсякденному житті дитячого садочку, яка переслідує декілька цілей: надати дітям задоволення, повеселити, порозважати їх, а також наділити їх музичними враженнями, сприяти пробудженню творчої активності. Вони проводяться один-два рази на місяць, або іншими словами один раз на два тижні.

Тривалість музичних розваг для дітей раннього віку – 15-20 хвилин, молодшого – 20-25 хвилин, а старшого 35-40 хвилин. Зміст розваг може бути різноманітний – це можуть бути будь-які тематичні літературні та музичні заходи. Вони можуть проводитись у вигляді концертів, театральних дійств, інсценівок, лялькових вистав, спільних вечорів для батьків і дітей [65].

Г. Ватаманюк, висвітлюючи особливості ігор сфери дитячого самовираження, які мають місце у житті старших дошкільників, виокремлює серед інших ігри-розваги. «Усні ігри-розваги – це ігри, матеріалом яких є малі фольклорні жанри усної народної творчості (загадки, заклички, прислів'я, примовки, забавлянки), пісенний та енциклопедичний матеріали, які створюються народом у процесі його духовно-історичного розвитку і широко використовується в програмах вечорів розваг (разом з батьками), дитячих ранків і святах, танцювальних майданчиках, у вигляді вечорів веселих запитань, конкурсів загадок, ігор-аукціонів, вікторин» [15, с. 50]. Ми згодні з думкою автора щодо пропозиції проведення рухливих ігор між заняттями, а також на ігровому майданчику під час масових дійств, свят, розваг, вечорів відпочинку, прогулянок.

Під час проведення свят та розваг відбувається органічне поєднання різних видів мистецтв: хореографії та музики, живопису та театального мистецтва, літератури та кіномистецтва. Відповідно до цього, як форма організації музичної діяльності, свята та розваги поєднуються з іншими видами – театральньо-ігровою, художньо-мовленнєвою, зображальною – та допомагають вирішувати завдання музично-естетичного виховання.

Розваги і свята в дитячому саду проводяться з метою потішити дітей, внести радість в повсякденне життя. Заняття, ігри, посильна праця складають звичайну програму кожного дня. Розваги стають радісною подією для дитини, сприяють прояву в неї позитивних емоцій, піднімають настрій. Викликаючи радісні емоції, закріплюючи знання дітей про навколишній світ, розваги в той же час розвивають мовлення дітей, естетичний смак, сприяють прояву творчої ініціативи, становленню особистості дитини, формуванню у неї моральних

уявлень (позитивне ставлення до прояву доброти, осуд грубості, егоїзму, байдужості, співпереживання, дбайливе ставлення один до другого) [85].

Підготовка до проведення музичних свят і розваг здійснюється планомірно і систематично, не порушуючи загального ритму життя дитячого садка. Якщо вихователь добре знає дітей, їхні інтереси, індивідуальні особливості, він уміє кожен день перебування дітей у дитячому садку зробити для них радісним і змістовним.

В основі кожного свята, розваги лежить певна ідея, яка повинна бути донесена до кожної дитини. Ця ідея повинна проходити через весь зміст свята, розкриттю її служать пісні, вірші, музика, танці, хороводи, інсценівки, художнє оформлення. Ідея свята буде донесена до кожної дитини, якщо вона розкривається на доступному дітям художньому матеріалі, з врахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Вихователь і музичний керівник ретельно підбирають репертуар (вірші, пісні, танці тощо) для дітей відповідно віку та індивідуальних особливостей дітей з врахуванням наявного у дітей репертуару, рівня розвитку їх вокальних і рухових навичок, нахилів та уподобань [85].

Отже свята і розваги – одні з основних заходів музично-естетичного циклу в закладі дошкільної освіти. Вони є впливовим засобом, що сприяє процесу музично-естетичного виховання і у якому поєднується музична, мовленнєва, театралізована, образотворча діяльності дитини. Свята і розваги розуміються нами як форми організації освітнього процесу, оптимальне середовище для цілісного гармонійного розвитку дитини, особливо для здійснення її музично-естетичного виховання.

У процесі проведення свят і розваг розкривається емоційна, інтелектуальна сфера та чуттєво-образне мислення дітей дошкільного віку, активізується їх фантазія та художня уява, мобілізується пам'ять та увага, розвиваються музичні, артистичні та образно-творчі здібності, які допомагають краще засвоювати естетичну культуру.

Висновки до розділу 1

На основі історико-теоретичного аналізу наукової літератури з'ясовано, що проблема музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку була і є актуальною для зарубіжних та українських вчених – філософів, психологів, педагогів, музикантів та мистецтвознавців. Музично-естетичне виховання дітей є складовою освітнього процесу в закладі дошкільної освіти і важливою умовою гармонійного розвитку та становлення культурної особистості дитини.

Визначено історико-культурні чинники музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку: виховна дія народної педагогіки (фольклор, народні традиції, обряди, свята), розвиток державної педагогіки, прийняття християнства на Русі, розвиток суспільної музичної освіти (створення музичних навчальних закладів, музично-просвітницьких організацій та побутове музикування), створення системи музичного виховання.

Схарактеризовано специфіку музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку, яка полягає в опорі на такі особливості їх психічного та фізичного розвитку: удосконалення психічних процесів дітей (ускладнення вольових проявів, збільшення об'єму пам'яті, активізація емоційності сприймання), збільшення їх фізичних можливостей (наращення м'язової маси, зміцнення кісткової системи, вдосконалення дихальної системи, підвищення функціональних можливостей організму, удосконалення координації рухів), провідна діяльність – сюжетно-рольова гра (гра-драматизація), збільшення проявів самостійності та ініціативності, підвищення пізнавальної активності, мовлення починає виконувати контролюючу функцію.

З'ясовано, що музично-естетичне виховання – процес формування і розвитку ціннісного ставлення до явищ оточуючого світу на основі творчого засвоєння змісту музичного твору, який несе загальнолюдські цінності.

Розкрито, що свята і розваги є впливовим засобом, що сприяє процесу музично-естетичного виховання і у якому поєднується музична, мовленнєва, театралізована, образотворча діяльності дитини. Вони є одними з основних заходів музично-естетичного циклу в закладі дошкільної освіти.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СВЯТ І РОЗВАГ

2.1. Критеріальний інструментарій і констатувальна діагностика музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку

У дослідженні проблеми музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку важливим є психолого-педагогічна діагностика цього процесу. Досягнення результатів у зростанні музично-естетичної вихованості залежить від ознайомлення з рівнями підготовки малюків, їхніми індивідуальними характеристиками естетичного сприйняття, уподобаннями та інтересами, творчими можливостями та ін.

Кожна дитина виховується в певних умовах – індивідуальні можливості, задатки, спадкоємність, вплив оточуючого середовища, сім'ї, друзів, педагогів. І результат виховання (зокрема музично-естетичного) залежить від знання всіх цих умов та силі їх впливості для визначення, аналізу й обрання найбільш ефективних засобів, форм роботи та методів впливу. Тому так важлива та первинна інформація, яку збирає вихователь під час роботи з дітьми.

Для «розпізнавального пізнання» (тлумачення терміну «діагностика») використовуються «науково обґрунтовані критерії художнього розвитку особистості, що дають змогу простежити динаміку педагогічного процесу, зосередити увагу на окремих недоліках та окреслити своєрідну схему подальшої роботи в цьому напрямі» [66, с.280]. О. Рудницька аналізує різні підходи до визначення «етелона» вимірювання, який може відповідати «ідеальному» рівню художнього розвитку дітей, що надасть можливість встановити існуючі рівні їх підготовки. Узанальнюючи існуючі критерії діагностики, автор виділяє основні виміри дослідження рівнів художнього розвитку особистості: «динаміка становлення емоційно-захопленого ставлення суб'єкта до мистецтва, наявність відповідних знань та вмінь,

творчий характер художньої діяльності» [66, с. 280-281]. Ми згодні з О. Рудницькою в тому, що вплив мистецтва на внутрішній світ людини та її особистісне зростання, а також ефективність різних за формою занять можливе через взаємозв'язок почуттів, знань і творчої самостійності.

У діагностиці музичного виховання А. Гогоберідзе та В. Деркунська виокремлюють *діагностику музичних здібностей дітей та діагностику дитячої музичної діяльності*. Завданням діагностики музичних здібностей дітей дошкільного віку є визначення музикальності дитини, її індивідуальності. Результати цих досліджень допоможуть грамотно розвивати її музичні здібності, її індивідуальні можливості. Для діагностики науковці пропонують використовувати музичні ігри та ігрові завдання, які організовані у формі ігрових занять з невеликою кількістю дітей (3-4 дитини) [19].

Завданням нашого дослідження є теоретичне обґрунтування організаційно-методичних особливостей музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку у процесі проведення засобами свят і розваг.

Еспериментальною базою дослідження обрано заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №12 «Олімпійський» м. Суми Сумської області. Експериментом було охоплено 25 дітей середнього дошкільного віку.

Для проведення першого етапу нашого дослідження необхідно визначити той інструментарій, яким можна оцінити рівні музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку, тобто конкретизувати критерії та показники. В основу визначення системи критеріїв музично-естетичного виховання покладено основні характеристики цього процесу та його ключові завдання. Нагадаємо, що під музично-естетичним вихованням ми розуміємо процес духовно-естетичного збагачення особистості дитини шляхом залучення до цінностей музичного та суміжного з ним мистецтва у соціокультурному просторі.

Як свідчить О. Михайличенко, С. Миропольський сформулював завдання естетичного виховання в роботі «Про музичну освіту в Росії та

Західній Європі»(1882 р.), виходячи з його мети (служіння істині, добру і красі): «виявлення естетичних здібностей; формування естетичного сприйняття; задоволення художньо-естетичних почуттів; формування естетичного ідеалу; розвиток естетичного смаку» [51., с.69].

На думку М. Осенневої, процес музичного виховання є комплексним, оскільки передбачає вирішення низки завдань:

– *виховних*: виховання емоційно-ціннісного ставлення до музики (формування музично-естетичних почуттів, становлення потреби в спілкуванні з музичним мистецтвом, смакових установок і відношення до естетичних цінностей, що визначають спосіб життя дитини);

– *навчальних*: формування усвідомленого ставлення до музики (формування музичних знань: знань музики – кращих зразків духовної, народної, класичної та сучасної музики та знань про музику – засоби музичної виразності, жанри, форми, стилі, особливості нотного письма; умінь самостійно застосовувати музичні знання у власній творчості);

– *розвиваючих*: розвиток діяльнісно-практичного відношення до музики (формування і розвиток навичок виконавських умінь музично-слухової діяльності), становлення і розвиток музичних здібностей дітей, а також розвиток особистісних якостей в процесі педагогічно організованого спілкування дитини з музичним мистецтвом [55, с. 9-10]

Серед завдань естетичного виховання Б. Андрієвський та Т. Голінська згадують розвиток розвитку художнього сприйняття дійсності і творів мистецтва, формування умінь естетичних оцінок і суджень, вироблення практичних художньо-естетичних умінь і навичок, оволодіння сумою певних естетичних знань, розвиток творчих здібностей. Тобто більшість науковців виокремлюють компоненти освіченості, емоційного сприйняття й досвіду певної діяльності.

На основі аналізу та узагальнення теорії та практики досліджуваної проблеми, нами визначано наступні критерії та показники музично-естетичного виховання: *музично-естетична обізнаність* з показниками –

наявність елементарних музично-естетичних знань, пов'язаних з проведенням свят та розваг (знання назви свят, ігор, розваг, пісень, музичних інструментів, жанрів – пісня, танець, марш)); *емоційно-ціннісне сприйняття* з показниками – наявність стійкого інтересу до участі у святах та розвагах, супроводження своїх дій виразною мімікою, пантомімікою, жестами, рухами; *творча дієздатність* з показниками – уміння передавати голосом і рухами художній образ, ритмічно рухатися та імпровізувати відповідно до характеру музики, наявність навичок гри на дитячих музичних інструментах (Таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

**Критерії і показники музично-естетичної вихованості дітей
середнього дошкільного віку**

Критерії	Показники
Музично-естетична обізнаність	– наявність елементарних музично-естетичних знань, пов'язаних з проведенням свят та розваг (знання назви свят, ігор, розваг, пісень, музичних інструментів, жанрів – пісня, танець, марш)
Емоційно-ціннісне сприйняття	– наявність стійкого інтересу до участі у святах та розвагах; – супроводження своїх дій виразною мімікою, пантомімікою, жестами, рухами
Творча дієздатність	– уміння передавати голосом і рухами художній образ, ритмічно рухатися та імпровізувати відповідно до характеру музики, – наявність навичок гри на дитячих музичних інструментах.

У відповідності з означеними критеріями та показниками було окреслено рівні музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку: *відносно високий, середній та низький*.

На *відносно високому* рівні музично-естетичної вихованості особистість дошкільника характеризують доволі ґрунтовні знання відносно творів мистецтва (дитина знає достатньо пісень, ігор, свят, чому вони присвячені,

робирається в музичних інструментах). Ці діти доволі активні та уважні на музичних заняттях, з задоволенням приймають участь в іграх, розвагах. У них доволі високий рівень розвитку фантазії, творчої уяви, що дозволяє їм самостійно організовувати якісь елементи ігор, активно відобразити персонажів казок та ін.

Середній рівень виявляється в наявності не дуже глибоких знань в галузі музичного мистецтва, не досить тривалого інтересу до участі в іграх, розвагах. Діти знають деякі назви пісень, музики, ігор, але не завжди можуть сказати чому вони присвячені. Також вони не завжди уважно відносяться до розучування пісень, ролей у підготовці свят: можуть легко з інтересом почати певні репетиції, але швидко їм це набридає. Дітям мало притаманні фантазування, творчі пропозиції у іграх та розвагах, а під час виступу досить хвилюються, їх дії недостатньо розковані. Коли грають самостійно, їм часто не вдається бути її організатором.

Низький рівень музично-естетичної вихованості характеризується невеликими знаннями у галузі музичного мистецтва, відсутністю інтересу до музичної культури. Вони досить пасивні, маловиразні, неемоційні, у них немає улюблених пісень, ігор, а нові розучують неохоче. На сцені вони губляться, їм досить важко контролювати свої дії під час співів, рухів. Під час самостійної гри ці діти не можуть визначитись у її виборі.

На констатувальному етапі дослідження було виявлено рівень *музично-естетичної обізнаності* дітей середнього дошкільного віку. Була проведена бесіда «Що ти знаєш про свята та розваги?» з метою виявлення знань дітей щодо відомих їм свят та розваг. Бесіда вміщувала наступні питання:

1. Які ти знаєш свята або розваги?
2. Які свята відмічають у твоїй родині?
3. В які ігри ти любиш грати?
4. Твоє найулюбленіше свято? Чому?
5. Які ти знаєш музичні інструменти?
6. Що найбільше тобі подобається у садочку під час проведення свят чи

розваг: музика (яка?), ігри, виступи, оформлення зали, створення костюмів та ін.?

7. Що саме красиве буває на святі?

Перші п'ять питань допомогли нам визначити рівень обізнаності дітей. Якщо дитина не зразу відповідала на запитання, можна було допомогти їй наступними: «Яка музика звучит на святі: сумна чи весела, швидка чи повільна?», «Які свята відмічаються взимку, восени, влітку, весною?», «Чим ві з друзями прикрашали зал на свято?» та інші. Також дітям було запропоновано уривки мультфільмів, де були показані різні свята (Новий рік, Масляна, 8 Березня), а діти повинні були впізнати їх.

За відповіді на запитання нараховувалося стільки балів, скільки було названо свят та розваг. На останні два питання нараховувалися бали наступним чином: впевнена відповідь – 2 бали, навпевнена – 1 бал, немає відповіді -) балів. Якщо дитина називала правильно свято або розвагу з мультфільму, нараховувалось один бал. Максимальна кількість балів була 20, мінімальне – 0. Розподіл за рівнями рахувався наступним чином: відносно високий рівень – 15-20 балів, середній – 8-14 балів, низький рівень – 0-7.

Наступним кроком було виявлення рівня *емоційно-ціннісного сприйняття*. Серед емпіричних методів дослідження використовувалвся метод спостереження. Проводились ігри, номери свят або розваги, у процесі яких нараховувались бали від 0 до 10: відносно високий рівень – 7-10 балів; середній рівень – 4-6 балів; низький рівень – 0-3 бали.

Для визначення рівня *творчої дієздатності* було також проведено низку розваг, завдань та ігор. Так, було запропоновано завдання – «Покажи правильно», «Котилася торба», «Живі картинки», «Спробуй повтори» (Додаток А). Так, у завданні «Покажи правильно» метою було виявити вміння дітей виконувати і змінювати основні види рухів у відповідності до характеру музики. Завдання «Спробуй повтори» мало на меті виявити вміння володіння дітей прийомами гри на дитячих музичних інструментах (бубон, маракас, ложки, трикутник), добирати на слух ритмічний малюнок знайомих мелодій.

Наступне Завдання «*Котилася торба*». Мета його полягала у з'ясуванні готовності дітей імпровізувати відповідно до контрастних частин у музиці. Завдання «*Живі картинки*» мало своєю метою виявити вміння контролювати свою власну музичну діяльність, уміння творчо підходити до вирішення поставленого завдання. У Завданні «*Пісенний годинник*» необхідно було з'ясувати вміння дітей відповідними рухами передавати характер мелодії знайомих пісень (Додаток Б).

За даними аналізу результатів експерименту, виконання цих завдань для дітей було не дуже складним. Правильно, виразно виконали відповідні рухи у першому завданні, жодного разу не помилились 3 дитини (12%) експериментальної і групи. 28% дітей (7 діток) в цій групі припустилися незначних помилок при послідовності виконання відповідних рухів, натомість правильно виконували їх. 60% (15 дітей) дітей експериментальної групи зовсім не могли розрізнити на слух звучання музичних творів, а й відповідно не виконували відповідні рухи. Здебільшого діти виконували довільні рухи, була відсутня узгодженість у діях та ритмічна вправність. Ритм музики і відповідність рухів не збігався.

Як засвідчують результати дослідження, лише 24% дітей експериментальної групи бездоганно володіють прийомами гри на дитячих музичних інструментах. В дітей розвинутий ритмічний слух, творчі здібності. 32% дітей виконали завдання з незначною корекцією (підказкою, уточнюючими запитаннями) педагога. Наприклад, Каріна З. при повторному прослуховуванні української народної пісні «Гречаники», запитала: «А на якому музичному інструменті потрібно зіграти?». 44% дітей в експериментальній групі зовсім не володіють прийомами гри на дитячих музичних інструментах, вони не спроможні ритмічно зобразити знайому мелодію, не допомогли і уточнюючі наші запитання.

Здатність дітей до імпровізації, відповідно до змісту наступного завдання, було відмічалось у 12% дітей (3 дитинки) експериментальної групи. Ці діти з цікавістю грали, імпровізували таночки. Рухи були чіткими,

ритмічними, відповідали контрастним за характером, темпом, динамікою частинам музики. 4 дітей (16%) експериментальної груп не могли майже нічого зробити без підтримки вихователя або музичного керівника. Деякі діти уточнювали якісь деталі виконання та запитували, чи правильно вони роблять. У деяких дітей рухи були пластичними і витонченими, але свою міміку вони взагалі не використовували, у інших – рухи були одноманітними, «сухі», скуті. 13 дітей (72%) експериментальної групи грались із задоволенням, але виконати свій імпровізований таночок або просто показати вільні рухи під музичний супровід відмовились. На прохання дослідника придумати рухи або таночок разом, дехто відмовився, пояснюючи це тим, що втомивсь і хоче на вулицю.

У процесі виконання Завдання «Живі картинки» було одержано найнижчі результати серед усіх виконаних завдань. Так, завдання виконали тільки 8% дітей експериментальної групи. Діти творчо підійшли до поставленого завдання, виконували з бажанням і інтересом. Так, один хлопчик дуже виразно зображував півника, він підняв голову, розправив «крила» (втягнув руки), при ходьбі піднімав високо коліна, його рухи збігалися з ритмом музики. Частково виконали завдання 12% дітей експериментальної. Більшості дітей (80% в експериментальній групі) це виявилось недоступним. Ці діти рухи виконують сумбурно та хаотично, зовсім не в ритмі музики. Одна дівчинка показуючи конячку, просто бігала по кімнаті, не використовуючи ні жестів, ні міміки. Слід зауважити, що найважче дітям було показати Буратіно та їжачка, а найлегше вони справились з показом півника. Не всім підкорився показ задуманого казкового героя.

Результати аналізу виконання завдання «Пісенний годинник» на вміння дітьми передавати рухами характер мелодій пісень були дещо краще попереднього. Правильно і швидко відгадували персонажів (за інструкцією) 20% дітей експериментальної групи. Добре знали рухи знайомих танців, ігор, вправ, правильно їх відтворювали. Ще 25% дітей експериментальної групи припустилися незначних помилок і легко виправили за допомогою навідних

запитань педагога. Їх ми віднесли до групи дітей, які частково виконали завдання. Але все ж більша частина дітей (55%) не змогли за характером музичних творів відгадати персонажів. Ці діти дуже зацікавились пісенним годинником і крутили стрілочкою, як їм цього хотілось. Наприклад, один хлопчик після повторного прослуховування музичного твору «Веселі жабенята» не зміг вказати на відповідну картинку. Після прохання музичного керівника та вихователя показати під музику, як стрибає жабка, почав стрибати на одній ніжці. Тобто дитини відсутнє поняття співвідношення музики і відповідних рухів.

Результати виконання завдань дітьми середнього дошкільного віку щодо визначення рівня їхньої музично-естетичної вихованості на початку експериментальної роботи за всіма критеріями і показниками показано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Результати виконання завдань за трьома критеріями на початку експерименту (за середнім арифметичним)

Групи	Середнє арифметичне за показниками, %									Середнє арифметичне 3-х показників		
	<i>музично-естетична обізнаність</i>			<i>емоційно-ціннісне сприйняття</i>			<i>творча дієздатність</i>					
	ВВ	С	Н	ВВ	С	Н	ВВ	С	Н	ВВ	С	Н
ЕГ	32	36	32	32	40	28	16	32	52	28	36	36

Кількісний аналіз результатів діагностики музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження зведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні музично-естетичної вихованості дітей

Групи	Рівні, %		
	Відносно Високий	Середній	Низький
ЕГ	28	36	36

За результатами проведеного нами моніторингу на констатувальному етапі дослідження можна стверджувати, що на високому рівні було лише 28% дітей експериментальної групи. Більшість дітей знаходились на середньому (36%) і низькому (36%) рівнях.

Отже, проведений кількісний та якісний аналіз результатів тестування та обстеження стану музично-естетичної вихованості на констатувальному етапі дослідження свідчить про недостатнє засвоєння дітьми середнього дошкільного віку матеріалу пропонованих програм з музично-естетичного виховання. Також варто зазначити про доцільність впровадження в освітній процес організаційних методів, форм і прийомів проведення свят і розваг з метою підвищення рівня музично-естетичної вихованості дітей середньогодошкільного віку.

2.2. Організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобів музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку

Наступним етапом дослідження було теоретично обґрунтувати методичні особливості використання свят і розваг як засобу музично-естетичного виховання дітей середньогодошкільного віку. Завданням цього етапу було добір впливових організаційних методів, прийомів, форм роботи, художніх засобів виразності під час проведення свят і розваг з доміантою використання музики.

Відомі педагоги, підкреслюючи необхідність цілеспрямованого та систематично організованого естетичного та музично-естетичного виховання

дітей у закладах освіти різного рівня, при цьому зазначали, що «керівники та вихователі цих закладів повинні сприяти здійсненню естетичного виховання не тільки на заняттях, а й поза ними, зокрема: через організацію екскурсій, свят і розваг; відвідування вистав і концертів для дітей; естетичного оформлення середовища, яке оточує дитину; за допомогою зовнішнього вигляду самих дітей і дорослих» [61].

У своїх дослідженнях ми спиралась на праці Е. Абдулліна, Т. Антонової, Л. Артемової, В. Верховинця, Н. Ветлугіної, В. Городинської, М. Зацепіної, Д. Кабалевського, Н. Миропільської, О. Михайличенка, О. Ніколаєвої, К. Орфа, О. Радиної, Г. Падалки, С. Русової, Т. Танько, М. Шиловой. Також ми враховували у своїх дослідженнях положення Базового компонента дошкільної освіти та освітніх програм «Я у світі», «Дитина», «Українське дошкілля» та ін.. Для успішного проведення свята або розваги науковці радять враховувати різні аспекти роботи: організаційні, методичні, психолого-педагогічні, музично-діяльнісні. У нашому дослідженні ми зупинимось саме на організаційно-методичних моментах роботи.

Педагоги минулих століть досить уважно ставилися до проблеми естетичного виховання. Наприклад, І. Котляревський, відомий український письменник і педагог-гуманіст, коли працював наглядачем у Полтавському будинку для виховання дітей бідних дворян, намагався розвинути у вихованців естетичний смак, творче мислення та творчу самодіяльність, що реалізувались у сценічних виставах за їх участю [58, с. 8; 78, с 27].

Праця Я. Каменського «Материнська школа» присвячена вихованню дітей до шести років. В ній педагог зазначав, що естетичні почуття цих дітей необхідно розвивати через слухання вокальної та інструментальної музики, вивчення дитячих віршів, переважно релігійного та повчального змісту, і співу доступних псалмів та священних гімнів під час щоденних домашніх молитов [78., с. 9].

Видатний педагог, композитор, диригент, хореограф, фольклорист В. Верховинець однією з форм музично-естетичного виховання дитини вважав

музичні екскурсії до концертних залів або театрів, де можна почути таку музику, яка не виконується в школі (оперну, симфонічну) Він також підкреслював, що дітей необхідно познайомити з виробництвом музичних інструментів і з історією їх розвитку, варто організувати екскурсії до найближчих сіл, де можна почути й записати цінний пісенний матеріал, яким так славиться наше село [16, с. 33]. Головним засобом музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку В. Верховинець назвав рухливі музичні ігри, оскільки гра – це провідна діяльність у цьому віці. Найбільшу педагогічну цінність, на його думку, мають музичні ігри з пісенним супроводом [78, с. 43].

В. Сухомлинський вважав музику величезним джерелом думки. Без музичного виховання неможливий розумовий розвиток дитини, вважав він. «Першоджерелом музики є не тільки оточуючий світ, але й сама людина, її духовний світ, мислення й мова. Музичний образ по-новому розкриває перед людьми особливості предметів та явищ дійсності. Увага дитини немовби зосереджується на предметах та явищах, які у новому світі відкрила перед нею музика, і його думка малює яскраву картину, а ця картина проситься у слово. Дитина творить словом, вичерпуючи у світі матеріал для нових уявлень та роздумів. Музика–уява–фантазія–казка–творчість – така доріжка, йдучі по якій, дитина розвиває свої духовні сили. Музична мелодія пробуджує у дітей яскраві уявлення. Вона ні з чим не зрівняний засіб виховання творчих сил розуму» [77].

Виходячи з положень Базового компонента дошкільної освіти (2012 р.) та інших нормативних документів України в галузі дошкільної освіти ми пропонуємо проводити як обов'язкові за програмою свята, так і додаткові до програми музичні свята і розваги. Будь-яке свято чи розвага, які сприятимуть музично-естетичному вихованню, мають бути емоційно насиченим, чому сприяє декілька складових: це і краса обстановки, і урочистість музики, загальна святкова атмосфера, а також настрої підвищують сприйнятливність до естетичної сторони оточуючого середовища, реального світу. Усі діти

бажають активно приймати участь у святі – досить рідко їх задовольняє роль глядачів, тому необхідно докладати зусиль щодо залучення кожної дитини у проведенні заходу, враховуючи індивідуальні потреби, бажання, здібності та прихильності дітей. Під час проведення святкових заходів одні діти можуть співати, інші – читати вірші, хтось досить артистичний й може грати якісь ролі, приймати участь у інсценізації. Але всі малюки охоче будуть танцювати поодиночі та у групових номерах.

Свята та розваги проводяться відповідно до попередньо складених планів, які складаються згідно існуючих програм. Класифікація їх передбачена наступна: календарно-обрядові (народні), сімейно-побутові (родинні), календарно-побутові, християнські. Серед сучасних, але вже традиційних свят існують такі, як державні, міжнародні, релігійні та ін., а також спортивні, художні, літературні, музичні [21].

В. Городецька, спираючись на дослідження науковців, відповідно конкретизує такі види свят: *традиційні свята, загально визнані свята, тематичні свята* та ін., а також наступні види розваг: «*музичні розваги* (музичні казки, музичні концерти силами дітей, свята іграшок, ігри-забавлянки, прослуховування музичних казок, драматизації пісень, ігри зі співом, хороводи, день іменинників, музично-літературні концерти, конкурси, виступи дитячого оркестру, фольклорні свята); *театральні розваги* (різноманітні театри – ляльковий, настільний, пальчиковий, маріонеток, тіньовий, театр іграшок, театр картинок тощо; фланелеграф, день народження; невеличкі постанови лялькового театру; ігри-драматизації; інсценівки); *природознавчі розваги* (мандрівка до казкового лісу, ігри-забавлянки підготовлені дорослими або силами дітей Пори року, «Зелений вогник», «Ми – юні пожежники», День казок; *спортивні розваги*: фізкультурні свята (розваги), вечори гумору)» [21; 24, С. 124; 186].

Підбираючи тематику музичних розваг і свят в експериментальній групі ми виходили з того, що святкові заходи повинні спонукати дітей до розвитку естетичних почуттів, музично-естетичного сприйняття, формування

естетичного смаку, взагалі виховання музично-естетичної культури. Також естетично-виховний зміст заходів може бути збагачений різноманітною тематикою, близької і зрозумілої дітям середнього дошкільного віку.

Мета кожного свята залежить від його головних ідей й теми. Наприклад, «Весняна історія» (присвячено вітанню жінок до 8 Березня) є найближчим до душі дитини, адже воно присвячено найріднішій у світі людині – матері, яку вітають та вшановують разом з усіма представниками жіночої статі (бабусями, дівчатками, як майбутніми матерями, виховательками, та їх поічниками). Центральний образ цього свята – образ найдорожчої у світі людини, турботливої люблячої матері, яка обдаровує теплом усю сім'ю, особливо – дитину. Діти всім присутнім жінкам дарують подарунки, зроблені власними руками на заняттях з малювання, аплікації тощо. А ще дуже важливі та обов'язкові тактильні подарунки – дотики, погладжування, повітряні поцілунки, посмішки. Увагу хлопчиків необхідно зосереджувати на особливій повазі до жінок, на чемному ставленні до них. У процесі підготовки та проведення цього свята діти вчаться дарувати й отримувати подарунки, особливо підкреслюючи, що цінними з подарунків є ті, що виготовлені власними руками, а також – квіти. Темпоритм заходу «Весняна історія» був трохи стриманим, ліричним, ніжним, з акцентуванням на особливо важливих моментах (пошани, вдячності, турботи, ніжності до матері) (Додаток В).

Для проведення у закладах дошкільної освіти науковці та педагогіки рекомендують свята, що пов'язані із організацією, плануванням та змістом внутрішнього життя кожної конкретної групи. Під час проведення свят діти або самостійно (під деякою допомогою дорослого), або разом із дорослими можуть у деякій мірі реалізувати свої соціальні потреби. Під час таких дитячих свят можна:

– святкувати дні народження дітей (на практиці це свято найчастіше можна проводити один раз місяць, разом вітаючи усіх дітей, що народилися у цьому місяці);

- відмічати ті дні, коли придбали нові іграшки або ті, коли розучили нові ігри (що вивчено за останні тижні);
- проводити фестивалі дитячої творчості;
- втілювати в життя зустрічі з Цікавим і Прекрасним, для чого кожного разу складати новий перелік предметів, які можна назвати цікавими та прекрасними; серед обов'язкових об'єктів повинні бути люди: конкретні діти, батьки, вихователі та їхні вчинки (вчинок є одиницею діяльності та яскравою характеристикою особистості);
- організовувати засідання сімейних клубів за різною тематикою, що сприятиме гармонізації міжособистісних взаємин усього дитячого колективу (у системі «батьки – діти»), а також покращенню сімейних стосунків.

Протягом формувального етапу дослідження (було впроваджено окремі його елементи) ми святкували дні народження дітей, організовуючи музичні заходи за приналежністю дати народження до пори року (день осіннього, зимового або весняного іменинника). Звичайно, у цей день кожний з дітей-іменинників хоче отримати привітання, майже завжди батьки іменинників приносять солодощі в групу і пригощають усіх дітей. Ми в цей день вітали іменинника не тільки на словах, але й піснею чи віршем тощо. Зазначимо, що святкування дня іменинника приблизно раз у три місяці дозволяє якісніше, повніше і цікавіше підготувати музичне свято, де можна використовувати тіж самі місні чи віршики (відбувались такі собі елементи репетицій). Особливої підготовки музичне свято дня народження не потребує – можна проводити його у групі в присутності батьків іменинників, що надаватиме невимушеності, простоті й імпровізаційності атмосфері заходу.

Досить важливим у підготовці свята, відмічають науковці і практики, є написання сценарію, такої собі сюжетної схеми (короткої або детальної), за якою створюється свято (вистава), короткий виклад його змісті із вказівками для персонажів щодо їхніх дій. Також сюди вставлені окремі номери.

Зрозуміло, що сценарій обговорюється колективом, уточнюється, обмірковуються технічні деталі, затверджуються актори на ролі, продумується план свята (його *початок* – організаційний момент, *основна частина* – зав’язка й кульмінація з основними важливими номерами, *заклучна частина* з вирішенням конфлікту та із сюрпризним моментом), фіксуються виконавці. Наприклад, План проведення свята може виглядати наступним чином (Таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

План проведення свята

№	Етап	Зміст	Виконавець
1.	Початок свята (зачин)	Організаційний момент свята (пролог): 1. Урочистий початок 2. Презентація свята (вірш, пісня)	Музичний керівник, діти, ведучі
2.	Основна частина	Зав’язка сюжетної лінії, розвиток дії та кульмінація свята: 1. Виконання таночків, хороводів, хореографічних номерів; 2. Інсценізація пісень, віршів, музики 3. Ігри з персонажами (з залученням батьків)	Музичний керівник, вихователі, діти, ведучі
3.	Завершення свята	Розв’язка конфлікту та сюрпризний момент (епілог): 1. Вручення подарунків 2. Виконання фінальної пісні.	Музичний керівник, адміністрація, батьківський комітет, оргкомітет

Музично-естетичне виховання, навчання й розвиток дітей у закладах дошкільної освіти здійснюють музичний керівник, вихователь, а також цей процес допомагають реалізувати методист та директор закладу. Найбільше часу з дітьми проводить саме вихователь, тому він найкраще знає можливості й здібності кожної дитини, має можливість допомогти музичному керівникові задіяти різні види музичної, театралізованої, ігрової діяльності в їхнє повсякденне життя. На думку Т. Поніманської, вихователь закладу дошкільної освіти повинен добре знати діючу програму з музичного виховання, її зміст, завдання, за проханням дітей або за власним бажанням уміти заспівати пісню, провести музичну гру, показати ті чи інші необхідні танцювальні рухи, вміти

застосовувати музику у процесі проведення інших занять, допомагати музичному керівнику у проведенні музичних занять, свят і розваг [60, с. 74].

На етапі підготовки до свята педагогам важливо враховувати декілька моментів: розподіл ролей, проведення репетицій з дітьми та ведучими, проведення репетицій сюрпризного моменту, а також окремих номерів. Досить важливим елементом вважається обговорення змісту свята, його сценарію з колегами, коли програму представляє музичний керівник. У цей період розподіляються обов'язки організаторів, ведучих, відповідальних за підготовку костюмів, прикрашання зали та ін.

У роботі з музично-естетичного виховання важливим має бути попередня робота вихователів з музичними керівниками ЗДО. Так, можна провести на одному з педагогічних засідань семінар-практикум «Свята та розваги, як засіб музично-естетичного виховання», на якому ознайомити вихователів і музичних керівників із музично-дидактичними іграми, з музично-ритмічними рухами та грою на дитячих інструментах, із теками пересувками для батьків (з музичними творами на електронних носіях і рекомендаціями з музично-естетичного виховання дітей удома відповідно до рівня їхнього музично-естетичного виховання).

Крім попередньої роботи з музичними керівниками, важливо проводити також підготовчу роботу з батьками дітей середнього дошкільного віку. Сім'я є найважливішим середовищем формування та розвитку особистості. В ній дитина народжується, зростає, пізнає світ, отримує життєвий досвід, соціалізується. Саме в родині закладаються моральні цінності, формуються і розвиваються естетичні почуття, уподобання, смаки і переживання, формується музично-естетична культура особистості.

Серед форм роботи з батьками можна використовувати анкетування, консультації, індивідуальні бесіди, присутність батьків на заняттях, та під час проведення та підготовки свят і розваг (додаток Г). Ми ставили перед собою завдання – ефективним засобом покращити взаєморозуміння та взаємопідтримку різних поколінь в родині, намагатися спрямувати їх на

створення сприятливих умов для музично-естетичноестетичного виховання дітей цього віку. З цією метою ми долучали батьків вихованців до організації та проведення святкових заходів в експериментальній групі: батьки приймали участь у виготовленні костюмів, оформлення зали, були активними глядачами та цінувальниками досягнень їх дітей.

Доволі складним періодом вважається серед практиків репетиції з дітьми: їх потрібно починати не дуже рано перед святом, щоб діти не втиратили інтерес й їм це не набридло. Зазвичай новий матеріал починають розучувати за півтора-два місяці до свята. Причому діти не здогадуються, що вони це роблять для виступу. В цей період використовуються різні *форми роботи*: групові, індивідуальні та робота з підгрупами. Загальних репетицій намагаються уникати, зосереджуючись на одному-двох об'єднаних заняттях для груп, які будуть приймати участь у святі. Причому тривалість їх має бути не більше 15 хвилин.

Найбільше відповідальною вважається роль ведучого. Він, як режисер керує усім процесом, імпровізує, знає усі нюанси виступів, увесь сценарій, послідовність усіх номерів. Від нього залежить успіх свята, серед його талантів мають бути ініціативність, вміння вийти із складного становища, триматись вільно, природно. Саме ведучий втілює ідею свята у життя, завершує свято особливим настроєм. Значна роль також ведучих під час святкових ранків, які слідкують за виступами своїх дітей, допомагають одягати костюми дітям, разом з музичним керівником керують участю дітей, підказують їм, разом приймають участь у хороводах, іграх, таночках.

Дітям дуже подобаються кульмінаційні частини свят, які часто збігаються з сюрпризними моментами. Такі інсценізаційні частини готуються з деякими дітьми незадовго до виступу (вітання квітами, листівками, цукерками та ін.). Важливо це зберегти у таємниці від усіх інших дітей. Для проведення музичного свята присвяченого привітання іменинників (Днів народження) ми виготовляли заздалегідь вітальні листівки на заняттях з художньої праці, розробляли сценарій, серед виступів якого обов'язково мав

бути хоровод «Коровай», невеличкий концерт з піснями та віршами, танок-запрошення, який починають іменинники, а також проводились рухливі, музичні ігри та ін.

Крім музичних свят ми пропонуємо проводити музичні розваги у більш різноманітних формах, ніж свята:

- музичні концерти з невеликою кількістю номерів (концерт, присвячений творчості якогось композитора; концерти народної пісні, до днів народження дітей, однієї групи дітей для іншої);

- музичні гумористичні розваги;

- музично-літературні вітальні («Пори року»);

- ляльковий театр;

- музичні розваги, присвячені вихованню бережливого ставлення до природи, тварин;

- інсценівки казок;

- музичні конкурси тощо (Додаток В);

- музичні розваги за тематикою народної обрядовості – «Вечорниці», «Калинова пісня», «Як рід гарбузовий ріпку рвав гуртом» (Додаток Б).

Окремим організаційно-методичним елементом у підготовці та проведенні свят і розваг, є художнє та музичне оформлення. Велике значення необхідно приділяти *художньому оформленню* зала, декораціям, світловим та звуковим ефектам. Це переносить дітей у іншу казкову реальність, вони стють її героєм приймають її правила, причому знають, що це не насправді.

До певних святкових днів прикрашається зал (використовують повітряні кульки, прапорці або ялинку, або весняні квіти), групові кімнати, вестибюль (святкове привітання до свята, гірлянди, певна символіка до випускного та ін.), ділянка біля входу. Перед прикрашанням створюються ескізи, розподіляються обов'язки, кожна група прикрашає самостійно відповідно своїх бажань та можливостей.

Важлива роль надається створенню костюмів, фантазія необмежена. Але

костюми мають бути зручними, охайними й красивими. Основні елементи костюмів готують батьки або вихователі. Але деякі елементи можуть підготувати й самі діти на заняттях з образотворчої діяльності.

Найважливішим вважається *музичне оформлення* на святах та розвагах. Відомі методики (Н. Ветлугіной, А. Зіміной, О. Радинової, Т. Комарової [17; 33;]) – присвячені розгляду цього питання досить детально. В них відмічається про необхідність доносити до дітей основну ідею свята в образній мові, за допомогою яскравих емоційних засобів. А ретельно підібрана музика допомагає відчувати настрій свята, побачити його художній образ. Вона створює та відображає необхідний настрій: коли звучить у вступі, у заключній частині, коли підкреслює загальну атмосферу свята, коли стає фоном або характеристикою певного героя (система лейтмотивів), супроводжує пісні, танці, ігри. Музикою починається й закінчується свято, під звуки музики діти входять до залу, виходять.

До музичного оформлення, вважають педагоги та практики, необхідно підходити досить ретельно. Серед вимог науковці та практики називають наступні: підбір високохудожнього репертуару (уникання «попси» й «шансону»), відповідність характеру й художньому образу свята, створення настрою, відповідність виконання музичних творів задуму композитора, підбирати нескладний репертуар для виконання й слухання, не допускати не підготовлених номерів, використовувати пісні хором, ансамблем, соло (для середнього віку дітей приблизно 3-4 пісні), допомага виконувати дітям пісню, доступність рухів у танцях, які приносять дітям радість, працювати над виразністю художнього слова (вірші між номерами) включати ігри у святкову програму, заохочувати батьків, продумувати послідовність ігор, пісень, танців (більш яскраві – у 2-гу половину свята, ближче до кульмінації), чергування номерів.

Серед організаційно-методичних аспектів ми пропонуємо визначити обов'язкове використання у підготовці й проведенні свят і розваг такі види художньої діяльності дітей: музичну, театралізовану, образотворчу,

мовленнєву. Іншими словами необхідно задіяти у цьому процесі поєднання різних видів мистецтв (літературу, хореографію, театр, музику, образотворче мистецтво, кіномистецтво) у єдине художнє ціле, що допоможе найбільш повно створити в художніх образах ідейні задуми розваг та свят.

Музичні розваги характеризуються поєднанням різних видів мистецтва і життєвого досвіду дітей. Для дітей середнього дошкільного віку вони організовуються при певній участі вихователів та батьків. Найпоширенішими є такі види музичних розваг: вистави різних театрів; фестивалі дитячих талантів; вечори дитячої поетично-музичної творчості; концерти дитячої творчості; організація різних свят (День матері, свято Миколая, святкування Нового року тощо), творчі покази. Вихователі повинні обов'язково залучати батьків до організації та проведення музичних заходів, адже участь їх у різних видів музичної діяльності активно сприяє поглибленню знань, умінь і навичок дітей зі співу, слухання музики, гри на музичних інструментах, танців, театралізованої діяльності.

Доцільно, на нашу думку, проводити музичні вечори-зустрічі «Співуча родина», «Ми таланти твої, Україно»; організовувати круглі столи для батьків «Музика в нашій родині»; батьківські лекторії на тему «Роль музики у естетичному вихованні дитини» тощо. Із задоволенням будуть працювати діти з батьками у «Майстерні Діда Мороза», підготовці лялькових вистав, театралізованих свят. Організаторам треба прагнути, щоб виступи дітей і дорослих, оформлення зали, костюми, викликали у дошкільників позитивні емоції та найкращі враження.

Широке використання засобів різних видів мистецтва в проведенні дитячих ранків, розваг, свят з дітьми дозволить розширити їх кругозір, сформувати погляди і норми естетичної поведінки, розвинути їх творчі здібності. У різноманітних видах діяльності діти проявляють свої нахили, інтереси, уподобання певного виду мистецької діяльності, формуються відповідні вміння і навички, загалом естетичні компетенції. Під час проведення різних свят і розваг діти не тільки промовляють (читають вірші,

слова ролі), але й танцюють, співають, малюють. В процесі проведення музичних свят діти середнього дошкільного віку вчать підпорядковувати свої рухи ритму музики, розрізняти музичні темпи, відбивати в рухах, іграх, супроводжуючи промовою, орієнтуватись у просторі, словом і тілом передавати художній образ. У свою чергу це сприяє більшій результативності музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку.

Висновки до розділу 2

Експериментальна перевірка ефективності музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку засобами свят і розваг містило в собі два етапи: констатувальний та елементи формувального. Констатувальному етапу дослідження передувало визначення критеріїв, показників музично-естетичної вихованості дітей. Було визначено критерії музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку: музично-естетична обізнаність, емоційно-ціннісне сприйняття, творча дієздатність. Визначено три рівні музично-естетичної вихованості.

Аналіз результатів коєстатувального етапу дослідження підтвердив важливість визначення організаційно-методичних особливостей музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку. Для проведення експериментального дослідження було підібрано музичні твори й записано на електронних носіях, розроблено експериментальні завдання для визначення рівнів музично-естетичного-виховання дітей середнього дошкільного віку.

Проведені експериментальні розвідки надали можливість теоретично обґрунтувати й визначити організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобу музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку, а саме: визначення методики підготовки сценарію свят або розваг, складання плану проведення; розподіл ролей між учасниками та виконавцями; попередня робота з вихователями, музичними керівниками й

батьками; проведення репетицій; музичне та художнє оформлення; використання синтезу мистецтв та різних видів музичної діяльності.

Отже, свята і розваги є ефективним засобом музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі теоретично обґрунтовано та конкретизовано організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобів музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку. Проведене дослідження та виконання поставлених завдань дали підстави для таких **висновків**:

1. На основі аналізу наукової педагогічної, психологічної, методичної літератури визначено теоретичні основи музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку. Встановлено, що питання музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку була і є актуальною для зарубіжних та вітчизняних теоретиків та практиків.

Визначено історико-культурні чинники музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку: 1) виховна дія народної педагогіки (фольклор, народні традиції, обряди, свята), 2) розвиток державної педагогіки, 3) прийняття християнства на Русі, 4) розвиток суспільної музичної освіти (створення музичних навчальних закладів, музично-просвітницьких організацій та побутове музикування), 5) створення системи музичного виховання.

З'ясовано, що музично-естетичне виховання – це процес формування і розвитку ціннісного ставлення до явищ оточуючого світу на основі творчого засвоєння змісту музичного твору, який несе загальнолюдські цінності. Музично-естетичне виховання є природною невід'ємною складовою художньо-естетичного виховання і має за мету розвиток музичної культури дитини.

Музично-естетичне виховання дітей дошкільного віку – це сформована здатність відтворювати набуті знання, навички і вміння в різних видах музичної діяльності, адекватно оцінювати власну музично-виконавську діяльність та діяльність однолітків. Музично-естетичне виховання дітей є складовою освітнього процесу в закладі дошкільної освіти і важливою умовою гармонійного розвитку та становлення культурної особистості дитини.

2. На основі аналізу педагогічної, мистецтвознавчої та методичної літератури з'ясовано сутнісні характеристики сучасних дитячих свят і розваг. Вони розуміються нами як форми організації освітнього процесу, оптимальне середовище для цілісного гармонійного розвитку дитини, особливо для здійснення її музично-естетичного виховання. Музичні свята і розваги збуджують творчі прояви дітей, викликають в них бажання активно діяти, відкривати, пізнавати – це важлива частина життя дітей старшого дошкільного віку.

Справжнє дитяче свято завжди є бажаною, яскравою, цікавою, насиченою різними видами діяльності подією, орієнтованою як на гармонійний розвиток, так і на музично-естетичне виховання дітей: діти не тільки відпочивають, знімають не тільки емоційну та психічну напругу, проводять активно дозвілля, а й разом з тим духовно збагачуються, в них формуються естетичний смак, естетичне сприйняття, естетична поведінка, естетичне ставлення до навколишнього світу.

Специфіка музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку полягає в опорі на особливості їх психічного та фізичного розвитку: удосконалення психічних процесів, збільшення їх фізичних можливостей; на сюжетно-рольову гру (гра-драматизація) як провідну діяльність; збільшення проявів самостійності та ініціативності; підвищення пізнавальної активності; мовлення, яке починає виконувати контролюючу функцію.

3. Критеріями оцінки музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку визначено: *музично-естетична обізнаність* з показниками – наявність елементарних музично-естетичних знань, пов'язаних з проведенням свят та розваг; *емоційно-ціннісне сприйняття* з показниками – наявність стійкого інтересу до участі у святах та розвагах, супроводження своїх дій виразною мімікою, пантомімікою, жестами, рухами; *творча дієздатність* з показниками – уміння передавати голосом і рухами художній образ, ритмічно

рухатися та імпровізувати відповідно до характеру музики, наявність навичок гри на дитячих музичних інструментах.

У відповідності з означеними критеріями та показниками було окреслено рівні музично-естетичної вихованості дітей середнього дошкільного віку: *відносно високий, середній та низький*.

За аналізом результатів проведеного нами моніторингу на констатувальному етапі дослідження можна стверджувати, що на високому рівні було лише 28% дітей експериментальної групи. Більшість дітей знаходились на середньому (36%) і низькому (36%) рівнях. Констатувальний експеримент засвідчив доцільність впровадження в освітній процес організаційних методів, форм і прийомів проведення свят і розваг з метою підвищення рівня музично-естетичної вихованості дітей середньодошкільного віку.

4. На основі аналізу наукової та методичної літератури, теоретично обґрунтовано та конкретизовано організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобу музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку, до яких ми відносимо наступні позиції: визначення методики підготовки сценарію свят або розваг, складання плану проведення; розподіл ролей між учасниками та виконавцями; попередня робота з вихователями, музичними керівниками й батьками; проведення репетицій; музичне та художнє оформлення; використання синтезу мистецтв та різних видів музичної діяльності.

До перспективних напрямів дослідження можна віднести експериментальну апробацію організаційно-методичних аспектів використання свят і розваг як засобу музично-естетичного виховання дітей середнього дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Індивідуальний розвиток людини і константність естетичного сприйняття. К. : Освіта, 2006. 334 с.
2. Антология педагогической мысли Древней Руси и Руського государства XIV - XVII вв. / Сост. С.Д.Бабишин, Б.Н.Митюрков. М.: Педагогика, 1985. 363 с.
3. Антология педагогической мысли Украинской ССР / [Сост. Н. П. Калениченко]. М.: Педагогика, 1988. 640 с
4. Артемова Л.В. Історія педагогіки України. Підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: «Либідь», 2006. 422 с. URL: <https://ua1lib.org/book/3156972/fe3812?id=3156972&secret=fe3812>
5. Асаф'єв Б. Музична форма як процес : [Книги I і II. – перекл. з рос.]. Львів : Світ, 2012. 376 с
6. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (2021 р.) / Кол. авт.. під кер. Піроженко Т.О. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
7. Банна Євгенія. Організаційно-методичні аспекти використання свят і розваг як засобу музично-естетичного виховання дітей дошкільного віку *Актуальні питання дошкільної і початкової освіти*, 2021: збірник статей молодих науковців. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. С. 12-17.
8. Банна Євгенія. Свята і розваги як засіб музично-естетичного виховання дітей дошкільного вік. *Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи*: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців (28 квітня 2021 року, м. Суми). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 21-25;
9. Барило С. Б. Конспект лекцій з методики музичного виховання дошкільників. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/389.pdf>

10. Березіна О. М., Гніровська О.З., Линник Т.А. «Грайлик». Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 56 с.
11. Білан О. І. Українське дошкілля : програма розвитку дитини дошкільного віку; за заг. Ред.. О.В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
12. Білозуб Л. М. Основи сценарної роботи соціального педагога: навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напрямку підготовки «Соціальна педагогіка». Запоріжжя: ЗНУ, 2014. 121 с. URL: <https://moodle.znu.edu.ua> (звернення 15.07.2021)
13. Божович Л. Особистість і її формування у дитячому віці К.: Освіта, 2008. С. 133-136.
14. Буров О. Предмет і зміст естетичного виховання, його співвідношення з іншими видами виховання. К. : Освіта, 2002. 134 с.
15. Ватаманюк Г.П. Формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично-ігрової діяльності: дис. ...канд. пед. наук. 13.00.08. Дошкільна педагогіка. Кам'янець-Подільський, 2014. URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream>
16. Верховинець В. Весняночка: Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів. 4-є вид. К.: Музична Україна, 1979. Вип. 1.340 с.
17. Ветлугіна Н. Музичне виховання у дитячому садку. К. : Освіта, 2002. С. 5-12.
18. Выготский Л.С. Психология искусства. Ростов н/Д изд-во «Феникс». М., 1998. 480 с., URL: <https://www.marxists.org/russkij/vygotsky/art/psichologia-iskusstva.pdf>
19. Гогоберидзе А.Г. Деркунская В.А. Теория и методика музыкально-воспитания детей дошкольного возраста: Учеб. пособие для студ.высш. учеб. Заведений, М.: Издательский центр «Академия», 2005. 320 с.

20. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К: Либідь, 1997. 376 с.
21. Городинсьа В. Підготовка майбутніх вихователів до організації та проведення свят та розваг у закладах дошкільної освіти. *Педагогічний часопис Волині*. №2(9), 2018. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pchv_2018_2_12C. 62-67
22. Грищенко Т. Становлення і розвиток музично-естетичного виховання в гімназіях України (XIX ст.-початок XX ст.) автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. К.: Знання, 1998. 16 с
23. Джола Д. М., А. Б. Щербо. Теорія і методика естетичного виховання школярів: Навчально-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 392 с.
24. Дитина в дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив; наук. керівник К.Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ ЛПІСІ ЛТД, 2011. 188 с. URL: <http://lib.pedpresa.ua/10791-dytyna-v-doshkilni-roky-kompleksna-osvitnya-programa-nauk-kerivnyk-krutij-k-l.html>
25. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років/ наук. кер. В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; МОН України, Київськ. ун-т імені Б. Грінченка. К. : Київськ. ун-т імені Б. Грінченка, 2016. 304 с.
26. Донченко О. В. Проблема естетичного виховання дітей дошкільного віку в педагогічній думці України (кінець XIX - початок XX ст.): дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. Х., 2005. с. 39-41.
27. Дубровіна І.В. Організація свят та розваг у дошкільних навчальних закладах : навчально-методичний посібник. Біла Церква : КОІПОПК, 2012. 166 с.
28. Егоров С. Ф., Лыков С. В., Волобуева Л. М. Введение в историю дошкольной педагогики. М.: Академия, 2001. 319 с. URL:

https://www.studmed.ru/view/egorov-sf-lykov-sv-volobueva-lm-vvedenie-v-istoriyu-doshkolnoy-pedagogiki_26daa5292c7.html?page=3,

29. Егоров С. Ф., Лыков С. В., Волобуева Л. М. Введение в историю дошкольной педагогики. М.: Академия, 2001. 319 с. URL: https://www.studmed.ru/view/egorov-sf-lykov-sv-volobueva-lm-vvedenie-v-istoriyu-doshkolnoy-pedagogiki_26daa5292c7.html?page=3

30. Журавська Л. Музично-естетичне виховання українського дошкільця. Порівняльна характеристика освітніх топ-програм / Молодь і ринок №7 (150), 2017. С. 130-135.

31. Закон України «Про дошкільню освіту» (2014 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14#Text>

32. Зейлигер-Рубинштейн Е. И. Очерки по истории воспитания и педагогической мысли. Л., 1978. 108 с.

33. Зимина А. Н. Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста. М.: ТЦ Сфера, , 2010. 320 с.

34. Каган М. С. Эстетика как философская наука. Университетски курс лекцій. СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1997. 544 с., URL: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/ehstetika/kagan_ehstetika_kak_filosofskaja_nauka/34-1-0-3013

35. Каптерев П. Ян Амос Коменский о первоначальном воспитании // Воспитание и обучение. 1892. №4. С. 129-138.

36. Квятковський Є. Естетичне виховання і художній розвиток дітей. К. : Знання, 2008. С. 59-66

37. Красноперов И. Витторино да Фельтре, великий учитель епохи Возрождения // Вестник воспитания. 1905. № 1. С. 85 – 94.

38. Крутецький В., Фельдштейн Д. Психологічні особливості дитини дошкільного віку : [навч. посіб. для студентів]. Харків : Школа, 2009. С.304-349

39. Кучинська І.О. Іван Огієнко про шляхи та засоби виховання духовних цінностей особистості. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного ун-ту. Серія: Педагогіка. 1999. № 3. С. 48-52.

40. Кушка Я.С. Методика музичного виховання дітей. Видання друге, доопрацьоване. Навчально-методичний посібник для студентів вищих музичних навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. У 2-х частинах. Частина 1. Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. 216 с. Режим доступу: <https://books.google.com.ua>,
41. Латышина Д.И. История педагогики (История образования и педагогической мысли): Учеб. пособие. М.: Гардарики, 2005. 603 с.
42. Леонтьев О. Деякі проблеми психології мистецтва. Особистість. Внутрішній світ і самореалізація. Ідеї, концепції, погляди. *Психологічна служба*. 2003. № 5. С. 8–12
43. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського довілля: У 3-х частинах. Ч.2: Навч. посіб., К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 360 с.
44. Лобова О. Формування основ музичної культури молодших школярів: теорія та практика: [Монографія]. Суми: ВВП «Мрія» ТОВ, 2010. 516 с.
45. Макшанцева Є. Ігри та розваги в дитячому садку. Київ : Музична Україна, 1974. 192 с.
46. Малашевська І. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку “Веселкова музикотерапія”/ І. А. Малашевська, С. К. Демидова. Тернопіль: Мандрівець, 2015 44 с
47. Масол Л.М. Беземчук Л.В., Очканівська Ю.В., Наземнова Т.О. Теоретико-методологічні основи викладання музики в школі. Вивчення музики в 1-4 класах: навчально-методичний посібник для вчителів. Х.: Скорпіон, 2003. С. 5-23.
48. Мельничук С. Г. Педагогіка (Теорія виховання). Навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2012. 288 с.
49. Методичні рекомендації до підручника «Музика» (1 клас) / Уклад.: Ізмайлова Л.П., Науменко С.І. Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2004. 245 с.

50. Миропольский С. « музыкальном образовании народа в России и Западной Европе. «-е изд. Спб., 1882. С 18
51. Михайличенко О. В. Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні (ретроспективно-теоретичний аспект): Монографія. 2-ге вид., доп. І перероб. Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня», видавництво «Козацький вал», 2007. 356 с.
52. Музичний розвиток дітей від 2 до 7 років в умовах дошкільного закладу : [програма, метод. рекомендації] / АПН України, Ін-т пробл. Виховання; уклад. Т. Науменко. – К.: ІЗМН, 1997. – 19 с
53. Наймарк К.А. Розвиток індустрії дозвілля та розваг як складової сфери туризму. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_31/11.pdf
54. Новікова О. Свята в дитячому садку. Дошкільне виховання, 2012. №8. С.119
55. Осеннева М. С. Теория и методика музыкального воспитания: ученик для студ. учреждений высш. проф.. образования / М. С. Осеннева. 2-е изд., стер. М: Издательский центр «Академия», 2013. 272 с. URL: <https://docplayer.ru/37120821-Teoriya-i-metodika-muzykalnogo-vospitaniya.html>
56. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М. Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.,
57. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди / За ред. О. Г. Дзевєріна. К.: Вища школа, 1972. 246 с.
58. Пільгук І. І. Життя і творчість І. П. Котляревського. К.: Рад. Україна, 1954. 40 с.
59. Полякова Е.С. Психологические основы музыкально-педагогической деятельности : монография. 2-е изд. Испр. Мн. : БГПУ, 2005. 195 с.
60. Поніманська Т. Основи дошкільної педагогіки / Т. Поніманська. К. : Абрис, 2008. С. 74-82.
61. Попова В.Л. Засоби створення естетико-виховного середовища для дітей дошкільного віку в поглядах видатних педагогів кінця ХІХ – початку

XX століття. Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск XXXI. Харків 2013. URL: <file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/3653-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-7681-1-10-20150716.pdf>

62. Програма розвитку дитини дошкільного віку « Я у Світі » (нова редакція) У 2 ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Аніщук А. М., Артемова Л. В.[та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко.-Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014.-452 с.

63. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 72 с.

64. Розумний В. Система освіти у третьому тисячолетті: досвід філософії і педагогіки / В. Розумний – К. : Педагогіка, 2006. – С.280

65. Романюк І.А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 280 с.

66. Рудницька О. Педагогіка – загальна та мистецька : навч. посіб..Тернопіль : Наукова книга Богдан, 2005. 360 с.

67. Сбітнева Л.М. Зародження та розвиток традицій музично-естетичного виховання дітей і молоді в Україні *Духовність особистості: методологія, теорія і практика.* 2011. Вип. 1. С. 160-171. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2011_1_19

68. Сбітнева Л.М. Розвиток системи музично-естетичного виховання дітей і молоді в Україні (друга половина XX століття): дис. ... док. пед. наук: спец. 13.00.01. Київ, 2016. URL^ https://snu.edu.ua/docs/dissertation_sbitneva_1_m

69. Сбруєва А. А. Рисіна М. Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. Суми: СумДПУ, 2000. 208 с.

70. Словник української мови URL. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd>

71. Словник української мови: в 11 томах. Том 8, 1977. Стор. 621.
URL: <http://sum.in.ua/s/rozvagha>
72. Словопедія URL: : МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ
73. Современный словарь по педагогике / Сост. Е.С. Рапацевич. Мн., 2001, 928 с.
74. Социально-педагогический словарь. Сост. М.Н. Бурмистрова, Л.Л. Васильева и др., URL: http://elibrary.sgu.ru/uch_lit/505.pdf
75. Сперанский Г. Дошкольное воспитание и народная школа // Педагогическое обозрение, 1914. №6-7. С. 43 – 53
76. Стеценко К. Г. Луна: Зб.пісень для сім'ї і школи. К., 1907. 48 с.
77. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина // Вибрані твори: в 5 т.- К.: Рад. школа, 1977. Т.3. 670 с.
78. Танько Т. П., Алмакаєва О. В. Естетичне виховання дітей дошкільного віку у зарубіжній і вітчизняній педагогічній думці. Навчально-методичні рекомендації для студентів і викладачів педагогічних вузів та коледжів. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2004. 60 с.
79. Танько Т.П. Музично-педагогічна освіта в Україні. - Х.: Основа, 1998. – 192 с.
80. Теплов Б. Психология музыкальных способностей. Избр. труды в 2-х т. М.: Педагогика, 1985. С.42-222
81. Тумим-Альмединген Н. А. История дошкольной педагогики: Хрестоматия. Л.: Гос. уч.-пед. изд. Наркомпроса РСФСР, 1940. 479 с
82. Украинская педагогика в лицах – XIX века / Под редакцией А.В. Сухомлинского / учебное пособие для студентов высших учебных заведений, в двух книгах / «Льбидь», К., 2005, кн. 1. С. 414 - 420. URL^ <http://www.spadshina.com/ru/programs/vidatni-ukrayintsi/miropolskij-sergij-irinejovich/>

83. Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода: семінарій. Харків: Майдан, 2004. 776 с. ISBN 966-8478-76-2. URL: <https://kharkiv-nspu.org.ua/wp-content/uploads/2014/04>
84. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.: Академія, 2009. 544 с.
85. Фурмина Л.С. Развлечения в детском саду / Н.А. Ветлугина, Г.Н. Пантелеев, Дзержинская И.Л. «Эстетическое воспитание в детском саду». М.: Просвещение, 1985. 207 с. .
<http://izbakurnog.ru/vospitanie/item/f00/s00/z0000014/st033.shtml>
86. Эльконин Д. Б. Детская психология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / ред.-сост. Б. Д. Эльконин. 4-е изд., стер. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 384 с. URL: <https://innostud.am/application/library/c348b3ed.pdf>
87. Янц Н. Д. Основи сценарної роботи соціального педагога: курс лекцій. ПереяславХмельницький, 2009. 75 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Завдання «Покажи правильно».

Мета: виявити вміння дітей виконувати і змінювати основні види рухів відповідно до характеру музики.

Процедура виконання. Педагог пропонує дітям прослухати по черзі такі музичні твори: П. Чайковський «Марш дерев'яних солдатиків» із циклу «Дитячий альбом», М. Сатуліна «М'ячики», угорська народна мелодія «Жуки», українська народна мелодія «Весела черепаха» і визначити їх характерні особливості. Запитує у дитини, які основні види рухів можна виконувати (ходити, стрибати на двох ногах, бігати, повзати). Дитина повинно виразно показати відповідні рухи, передати, при цьому характер музики і відповідні емоції.

Завдання повторюються 2 рази (послідовність змінюється).

Завдання. «Спробуй повтори».

Мета: виявити вміння володіння дітей прийомами гри на дитячих музичних інструментах (бубон, маракас, ложки, трикутник), добирати на слух ритмічний малюнок знайомих мелодій.

Обладнання: дитячі музичні інструмента (бубон, маракас, ложки, трикутник), лялька.

Процедура виконання. Педагог пропонує дітям навчити ляльку грати на дитячих музичних інструментах. Педагог по черзі виконує знайомі мелодії на фортепіано: А. Александрова «Полька», українська народна пісня «Гречаники», О. Тілічєєва «Бубонці», В. Верменич «Веселі чобітки». Під час «навчання» ляльки, дитина, прослухавши певну мелодію, показує свої навички гри на одному із музичних інструментів, передає ритмічний малюнок і характер твору.

Завдання повторюється 2-3 рази.

Завдання «Котилася торба».

Мета: з'ясувати вміння дітей імпровізувати відповідно до контрастних частин у музиці.

Обладнання: невелика яскрава торбинка.

Процедура виконання. Група дітей стоїть по колу та передають торбинку зі словами:

Котилася торба

З високого горба.

Кому торба попаде,

Той таночок заведе.

Дитина, у якої залишилася торбинка, виходить у середину кола та виконує свій імпровізований таночок під музичний супровід: українська народна мелодія «Козачок», українська народна мелодія «Ой лопнув обруч», музика К. Стеценка «Танок осінніх листочків», музика і слова Н. Ткаченко «Краплинки».

Завдання . «Пісенний годинник».

Мета: з'ясувати вміння дітей відповідними рухами передавати характер мелодії знайомих пісень.

Обладнання: годинник (діаметром 25-30 см), по краях якого закріплюються картинки із зображенням казкових персонажів (Петрушка, білочка, лисичка, жабка), шумові інструменти (додаток Г).

Процедура виконання. Педагог пропонує дитині прослухати фрагменти мелодій пісень: музика і слова Н. Вересокіної «Петрушки», музика Т. Гросу, слова Г. Бойка «Білочка», музика і слова Н. Рубальської «Пісня лисички», музика і слова Ю. Литовко «Веселі жабенята». Після повторного послідовного прослуховування музичних творів, дитина повинна за ритмом відгадати персонажа, відстукати ритм на шумових інструментах і на пісенному годиннику стрілочкою вказати на відповідну картинку. Потім педагог пропонує дитині уявити себе (петрушкою, білочкою, лисичкою, жабкою) і

передати в таночку характер музики відповідними рухами й жестами.

Завдання повторюється 2-3 рази (зі зміною послідовності).

Завдання . «Живі картинки».

Мета: виявити вміння контролювати свою власну музичну діяльність, уміння творчо підходити до вирішення поставленого завдання.

Обладнання: картки із зображенням різних казкових героїв (Буратіно, Попелюшка, їжачок, півник, конячка) (додаток Г).

Процедура виконання. Педагог пропонує дитині обрати картку із зображенням казкового героя; добирає мелодію відповідно до характеру персонажа з народної, класичної або сучасної музики, програє її. Дитина повинна без слів рухами передати ігровий образ (міміку, жести) так, щоб інша дитина змогла відгадати героя, який зображений на картинці. Потім під музичний супровід придумати танок для казкового героя і відповідно оцінити виконання.

«Живі картинки»

«Пісенний годинник»

Музичне свято «Весняна історія»

Мета: естетичне виховання, розвиток естетичної культури, естетичного сприйняття, естетичного смаку, естетичних почуттів, моральне виховання, ознайомлення з культурою свого народу, виховання любові до мами, поваги до жінки, ознайомлення дітей з народними святами; музичне виховання, розвиток творчих здібностей, уяви. Дійові особи: Ведуча — вихователь. Діти: Весна, Мушкетери, Сонечко, Сонечко-жук, Краплинки, Метелик, Жук.

Хід Свята. Під мелодію пісні «Пора, пора, порадуємося» М. Дунаєвського вискакують на «конях» хлопчики-мушкетери і співають пісню.

Мушкетери Пора, пора, порадуємо Ми сьогодні вас, І пісню, і танцем У цей святковий час. Сьогодні мамам дорогим Від нас усіх — низький уклін. Знімаючи капелюхи, роблять реверанс. 1-а дитина 8 Березня буває В році тільки один раз. На конячках завітали Мушкетерики до вас.

1-й мушкетер. Я — Микола Д'Артаньян.

2-й мушкетер. Я — Портос Андрійко.

3-й мушкетер. Я, дівчатка, Араміс.

4-й мушкетер. Ну, а я Атос, ура, Всіх дівчат кохаю я.

Ведуча. Гостям дорогим сьогодні наші вітання, а де ж наші чарівні, красиві дівчатка?

Мушкетер. Вони — наша гордість, Ми їх зустрічаємо й радо вітаємо.

Під звуки вальсу заходять дівчатка і стають біля хлопчиків.

1-а дитина. Будьте завжди ви веселі й добрі, При потребі дужі та хоробрі. Працьовиті, дружні, не ледачі, Серед всіх дітей будьте ви найкращі.

2-а дитина. 8 Березня є святом всіх жінок, Мам, бабусів та маленьких дівчаток, їм усім ми даруем в цей день, Танці, вірші й багато пісень.

3-я дитина. Сьогодні у світлому залі, Під поглядом теплих очей, Ми вас, наші мами, вітаєм, Від імені вдячних дітей. Хлопчики беруть дівчаток за

руки і виводять на ередину зали. Діти танцюють польку. Після танцю діти сідають на стільці.

Ведуча Любі діти, гості наші, Знов весна нас всіх зібрала, Й по секрету нам сказала, Що чарівність в ній від мами, І тому вона пригожа, Що на маму трішки хожа. Ну, а ми весну стрічаймо І матусеньку вітаймо. Під музику вальсу Є. Доги до зали заходить дівчинка-Весна.

Весна До вас на свято я прийшла І тепло всім принесла. Я всміхаюсь сонечку': — Здрастуй, золоте! Я всміхаюсь квіточці — Хай вона цвіте! Я всміхаюсь дощику: — Лийся, мов з відра! Друзям усміхаюся, Зичу всім добра! Весна співає пісеньку.

Весняночка. Народилась я весною на світанку І тому мене назвали веснянка. І, як вогник, я хочу горіти, Не згоряти, а тільки світити. Приспів: Я ліхтарик маленький,
Світлячок чепурненький, Я струмок, я сніжинка, Я маленька хмаринка. Тільки крил я пташиних не маю І, як завжди, я вільно літаю. На Слобожанські кручі і на схили квітучі, В небеса і на землі пахучі. Приспів. Променисті яскраві світанки. Я шляхів інших в житті і не знаю. Я маленька Веснянка, я дівча-Слобожанка Співом гідним Україну вітаю. Виходять дівчатка-«краплинки».

1-а краплинка Від сонечка розтанули Бурульки навесні. Раділи, а не плакали Краплиночки рясні.

2-а краплинка Ми, краплинки-веселинки, І грайливі, й гомінкі. Ми співаєм пісню дзвінко. Ось послухайте її. Краплинки. Краплинка за краплинкою — І вже струмок біжить, Із лісом та долиною Про весну гомонить. Приспів: Ми крапельки, краплята, Єднає дружба нас. Вітаємо зі святом, Матусі рідні, вас. Барвисті, мов веселка, Блискучі та ясні Ми, подружки веселі, Радіємо весні. «Краплинки» сідають на місця.

1-а дитина На вікні у мене гілочка розквітла, Пелюстки рожеві тягнуться до світла. Справді, мов садочок виріс на віконці, Щоб в матусі очі повнилися сонцем, Розцвіли квітками гілочки вишневі — Подарунок мамі в свято березневе.

2-а дитина Сонечко тепленьке землю зігріває, Квіточки й травичка швидше виростають, А матусі наші діток зігрівають, Бо матусі наші більше тепла мають. Мама і сонечко. – Мама, любя мамочко, – Кажуть син і донечка, – Найдорожча в світі ти І ніжніша сонечка. Ти ясніше сонечка. Як тебе не славити? Сонечко ховається, Завжди поруч з нами ти. Ти тепліша сонечка, Бо в негоду грієш нас. Ти мудріша сонечка, Завжди розумієш нас. Діти сідають на місця. Сценка «Сонечко і жучки» Виходить сонечко і ходить по залі.

Ведуча. Ось і сонечко з'явилося, Завітало на лужок. Не минуло жоден кущик, Ні дерев, ані квіток. На галявинці ростуть 3 квіточки. **Сонце.** Тук, тук. Хто живе в квітці тут?

Жук. Я живу, я жук, жу-жу.

Сонце. Йди на вулицю гуляти!

Жук. Не піду, злий павук не дає, Павутинки плете.

Ведуча. Сонце дуже здивувалося на те, Бачить: поряд інша квіточка цвіте. Сонце. Тук, тук. Хто живе у квітці тут? Відчиняй!

Метелик. Я — Метелик.

Сонечко, тікай. Злий павук з'явився на лужку, Павутину виплів неабияку.

Сонце. От дива! Я і не знало, Що у світі так буває. Ще постукаю у квіточку одну, Може, хоч тоді я щось збагну. Хто живе у квітці, хто там є?

Сонечко-жук. Я маленьке сонечко твоє.

Сонце. Теж ховаєшся від злого павука? Сонечко-жук. Звісно, бо павук мене ляка. Сонце {розсміялося} Пусте, це для мене павутинку він плете. Я на ній, немов на струнах, буду фати І весною ці хмаринки розганяти, Щоб під сонячну мелодію таку Усі квіти закружляли у танку. Виконується танок квітів, сонечка та жуків під мелодію вальсу. Всі сідають на свої місця. Виходять діти.

1-а дитина. Я своїй бабусі пісню заспіваю, Вона для мене – сонечко й краса. Подібної до неї я не знаю, Коли б зшукав всю землю й небеса.

2-а дитина. Бабуся моя дорога В усьому мені помага. Назбираю в лісі квітів сон-трави. Дорога бабусю, літ до 100 живи.

3-я дитина. Це для вас, бабусі, Заспіваєм пісню, Подаруєм квіти. Люблять вас всі діти. Звучить пісня «Промінці для бабусі». Промінці для бабусі. Свою бабусю знаю Я з давніх-давніх пір, Її обличчя любе, Її ласкавий зір. Замислиться бабуся, Зажуриться на мить, І знов, дивись, сміється, Ласкаво гомонить. І я бабусі руки Цілую залюбки. Вони немов співають, Розказують казки. Приспів: Я слухаю бабусю, Я весь – немов у сні. Розумні, ніжні руки, Умілі та міцні.

1-а дитина. Дорогі бабусі й мами! Як добре, що поруч ви з нами, Дякуємо вам за добро і ласку, За віддане тепло і чарівну казку.

2-а дитина. Милі наші матусі й бабусі! Ми вам шану складаєм І зізнатися мусим, Що без вас нас немає.

3-я дитина. Ви нас, рідні, зростили, Нам життя дарували І безмежно любили, Від біди захищали.

4-а дитина. Тож сьогодні ми хочем Вам «спасибі» сказати За недоспані ночі, На тривоги багаті. **5-а дитина.** Побажаєм вам сто років жити Без розлуки, без журби і сліз! Хай із вами завжди буде щастя, А також здоров'я — цілий віз!

Звучить пісня «Мама» з музичного фільму «Мама».

Мама. Ти моя мила, ріднесенька, Дуже тебе я люблю. І цю весняную пісеньку Я тобі, мила, дарю. Приспів: Мамо, ти наймиліша, Ти найгарніша, люба моя. Мамо, ти моє сонечко, Зірочка ясна, радість моя. Нічка буває безсонною, Дума матуся про нас. Щоб і синочку, і донечці Добре було повсякчас. Приспів: Я побажаю тобі добра, Щастя і радісні дні. Будь ти зі мною завжди у житті, І усміхайся мені. Приспів: Діти дарують бабусям і матерям квіти, подарунки, виготовлені власними руками.

Додаток ГАнкета

(для музичних керівників дошкільних навчальних закладів)

1. З якою навчально-виховною програмою працює Ваш ЗДО?

Відповідь:

2. На скільки програмовий музичний репертуар (слухання музики, пісні, танці, ігри, гра на музичних інструментах) відповідає сучасним вимогам музичного виховання? (підкреслити):

- відповідає повністю
- відповідає більшою мірою
- не відповідає зовсім
- ваш варіант відповіді

3. Якій, на Вашу думку, музиці віддають перевагу сучасні діти дошкільного віку?

Відповідь:

4. Які труднощі виникають у Вас під час вивчення з дітьми пісень, таночків, ігор?

Відповідь:

5. Який вид музичної діяльності найбільше подобається дітям?

Відповідь:

6. Чи беруть участь батьки у святкуванні свят, розваг разом з дітьми у ДНЗ?

Відповідь:

7. Яку кількість пісень знають діти старшого дошкільного віку на момент переходу до школи? Які саме?

Відповідь:

8. Ваша думка щодо необхідності та доцільності використання на музичних заняттях індивідуально-диференційованого підходу? (підкреслити):

- так, потрібно обов'язково
- потрібно
- можливо, але не обов'язково
- не можу визначити
- немає необхідності

Щиро вдячні Вам за відверті відповіді!

Анкета

(для батьків щодо музичного розвитку їхньої дитини)

1. Чи вважаєте музичне виховання важливим у розвитку вашої дитини? Чому?

Відповідь:

2. Чи слухаєте разом з дитиною музику (у живому виконанні, аудіозаписі, відео- записі)?

Відповідь:

3. Чи берете участь у святах, розвагах, що проводяться у дошкільному навчальному закладі? Якщо ні, то чому?

Відповідь:

4. Чи співаєте разом зі своєю дитиною вдома (колискові, забавлянки, жартівливі пісні)?

Відповідь:

5. Чи імітуєте голоси героїв під час читання з дитиною казок, чи озвучуєте їхній спів?

Відповідь:

6. Чи музикуєте з дитиною? Якщо так, які музичні інструменти використовуєте, іграшкові чи справжні?

Відповідь:

7. Чи підтримуєте дитячу ініціативу у танцювальних рухах? Як саме?

Відповідь:

8. Чи влаштовуєте вдома імпровізовані танцювальні виступи у власноруч виготовлених костюмах?

Відповідь:

9. Чи підтримуєте дитячу ініціативу у створенні музично-ігрових ситуацій (гра в музичне заняття, концерт, театр тощо)?

Відповідь:

10. Чи готуєте разом з дитиною музичні номери, виступи-сюрпризи до родинних свят, приходу друзів?

Відповідь:

11. Чи ділитесь з дітьми власними талантами і вміннями? Якщо ні, то чому?

12. Як часто відвідуєте професійний театр разом з дитиною? Чи обмінюєтесь враженнями?

Відповідь:

13. Чи поєднуєте діяльність дитини в побуті з творчістю? Як саме?

Відповідь:

14. Яким чином підтримуєте музичні інтереси вашої дитини?

Відповідь:

15. Чи підтримуєте розмову з дитиною, коли вона ділиться своїми музично-естетичними враженнями?

16. Чи маєте вдома мистецьке середовище? Яке воно?

Відповідь:

17. Чи збираєте музичну фонотеку для слухання й танцювально-ігрової діяльності дитини (музичні казки, дитячі пісні, дитячі балети й опери, інструментальні п'єси, сучасну естрадну музику тощо) та відеотеку?

Відповідь:

18. Яка музика подобається вашій дитині? Яка музика подобається вам?

Відповідь:

19. Чи зверталися за порадами до педагогів щодо музичного виховання вашої дитини?

Відповідь:

Щиро вдячні Вам за відверті відповіді!